

Föräldrar och barn

Familjeliv från sekelskifte till 1950-tal

Sonja Landgren

Omslagsbild: Jul i Kvarnsveden. Bordets vänstra sida: Sonja med Nils-Ivar i knät, mormor Siri, Romeo. Längst fram: Elisabeth och Anna-Kajsa. Bordets högra sida: Inez med Marianne i knät, Sten och morfar Ivar. Foto: Romeo di Zazzo.

Urval och inskrivning av texter Elisabeth Möller. Dikt till Sten och berättelse om Gullan inskrivet av Nils-Ivar Landgren.

Layouten gjord i \LaTeX av Niels-Gunnar Landgren Möller. Scanning av bilder huvudsakligen Författarnas bokmaskin.

Tryckt av Författarnas bokmaskin, Stockholm, januari 2002.

ISBN: 91-7910-365-0

URL: <http://www.lysator.liu.se/~nisse/sonja.pdf>

© Sonja Landgren

INNEHÅLL

Liten släkttavla	5
Sonjas dikt till Sten	5
Förord	6
De gamla släktingarna	11
Släktingar på fars sida	12
Släktingar på mors sida	20
Mor och far	27
Min mor	28
Min far	36
Tuttan i Köpenhamn	47
Resan	48
I byen	51
Dockan	55
Dockmammor	59
Advent	60
Flytten till landsbygden	63
Blåsippet ute i backarna står	67
Åskmoln	70
Dockmammor	72
Tjat och prat med barn	75
Jord och himmel	78
Utan gemensamma intressen	80
Uppfostringsfrågor	82
Rytmens verkningar	85
Anna-Kajsa ger mamma råd	87
Intet är som väntans tider	89
Morgonstund har guld i mund	91
Resonemang före skoldags	94
Svarte Petter	96
Läggdags	98
Det märkvärdigaste	100
Repetition	102
Att följa med sin tid	104

Man är väl en snajdare	106
Motorminded	108
Små problem	110

Katten Gullans liv och leverne	113
---------------------------------------	------------

Liten släkttavla

Ivar Wilhelm Lindgren
(1876–1959)

gift med

Siri född Björklund
(1878–1969)

och döttrarna

Inez Valborg född 1909
gift med
Romeo di Zazzo
(1913–1987)

Sonja Iréne född 1912
gift med
Sten Erik Landgren
(1904–1988)

och deras barn

Marianne född 1944

Inger Elisabeth född 1938
Eva Anna-Kajsa född 1940
Nils-Ivar född 1943

Sonjas dikt till Sten

*Mitt hjärta är som lyckligast
När jag är nära dig
Lärkorna i mina oroliga händer
längtar kring din hals
Böj närmare, kom mig tillmötes lite grand
Min åtrå är så ren – Din är ingen alls,
Men i den falnande glöden
porlar en källa.*

Skriven vid slutet av Stens liv.

Förord

Sonja Landgren, min mamma, har sedan 1940-talet medverkat i Borlänge tidning med barnkåserier, reseberättelser och konstanmålningar. Ännu för något år sedan låg hennes beskrivningar av Amsbergs kapell och av stora Tuna Kyrka och dess triumfkrucifix framme för försäljning på respektive kyrkas bokbord. Den senare var hennes uppsats i konsthistoria.

De texter som ingår här handlar om familjen, Sonjas äldre släktingar, föräldrar och barn. De tidigaste texterna är de som vi i familjen brukar kalla "Barnkåserierna" och som här samlats under titeln Dockmammor. De publicerades i Borlänge tidning under några år på 1940-talet och tidigt 1950-tal. De handlar om mig och mina syskon, Anna-Kajsa och Nils-Ivar. Berättelserna skildrar tiden från att vi flyttade från Stockholm 1944 till början av 1950-talet när jag var i 12-årsåldern och mina syskon 10 och 7 år.

I den andra av dessa berättelser, Flytten till landsbygden, säger vi farväl till lägenheten längst upp på Rörstrandsgatan 54. Sista natten tillbringas hos mormor och morfar på Norrtullsgatan helt nära Norrtull. Nästa dag reser vi med tåg till Borlänge, hämtas med bil för vidare färd till Kvarnsveden där vi flyttar in i en gul villa med toppigt rött plåttak. Huset låg vid gamla landsvägen till Falun, helt nära pappers bruket där pappa Sten fått jobb. I Stockholm hade han senast arbetat på Ångpanneföreningen och rest land och rike runt på inspektionsturer. Vi brukade stå i fönstret på Rörstrandsgatan och vinka åt honom när han reste förbi med tåg. På den tiden fanns det öppna balkonger mellan vagnarna och där stod han och tittade upp mot oss.

Arbetstiderna blev inte heller nu helt regelbundna. Fabriksvisslan tutade vid arbetsdagens början och slut men pappa Sten, som förestod verkstaden, hade jour för det mesta och skulle vara beredd att rycka ut när helst något körde ihop sig i fabriken.

Villan var en tjänstebostad och i förmånerna ingick både tjänster och varor av olika slag, allt från gräsklippning

till ved att värma huset med. Mjök levererades varje dag i kruka på en hylla vid grinden. Brukets trädgårdsmästare ansade och klippte i tjänstevillornas trädgårdar. Till jul fick vi en gran från bolagets skogar och under semestertid kunde vi bo på något av bolagets pensionat. Det fanns särskilda sådana för tjänstemännen och andra för arbetarna.

Folk hade vanligtvis inte bil. Men vi skaffade tidigt en begagnad Opel Olympia. Efter några övningsturer med brukets chaufför var pappa Sten redo att köra och det dröjde inte länge förrän mamma Sonja tog körkort, pionjär bland traktens fruar.

I Kvarnsveden var det ett livligt umgänge mellan brukets ingenjörsfamiljer. Vi barn skaffade oss bekanta i alla läger. Vid sju år började vi i Kvarnsvedens folkskola, inte långt från där vi bodde. Så småningom blev det realskola inne i sta'n och gymnasier av olika slag. Det gällde också Sonja. När vi barn blivit äldre började hon också studera, tog studenten 1967 vid 55 års ålder och fortsatte med litteratur och konsthistoria på distans vid Uppsala universitet. Men detta inträffade långt efter de händelser som skildras här.

Villan i Kvarnsveden är riven sedan något år. Det ständigt expanderande pappersbruket har tagit marken i anspråk. Borta är vår del av landsvägen, med grannvillor och stora förtrollande trädgårdar, Dalhems bageri, brukshandel, skoaffär och den gamla porten in till bruket. Bortom porten fortsatte landsvägen genom Övermora, en riktig by med bondgårdar, och korsade slutligen älven vid Forshuvud, den första av Borlänges inallas fyra sedan länge utbyggda forsar. Nedanför Forshuvud, gjorde älven en liten inbuktning mot land. Där var vattnet lugnt. Där kunde vi bada och leka med vilsekomna timmerstockar som brutits ur den strida älvfåran bakom kedjor och länsar. Badandet tog slut under 1940-talets polioepidemi. Vattnet kunde bära smitta ansåg man. Hela området är sedan länge inlemmat i fabriksområdet.

I början och i de flesta av barnkåserierna uppträder vi sysstrar under våra riktiga namn men senare blev vi kamouflerade till Lisbeth och Annika. Men trots det blev retande

skolkamrater ett skäl att avsluta berättandet. Med ökande ålder var vi kanske inte heller lika tacksamma att skriva om. Nils-Ivar får omväxlande heta Lillebror och Bobo. En nutida läsare kanske förvånar sig över att barnen i en av berättelserna gräver upp blåsippor att ta med hem. Men på den tiden var de inte fridlysta som idag. På många sätt ser man att det är en förgången tid det handlar om.

Berättelserna om de gamla släktingarna, om mor och far och om Tuttan i Köpenhamn är skrivna senare och efter vad jag tror huvudsakligen på 1970-talet, kanske även på 1980-tal. De är inte tidigare publicerade. Tuttan i Köpenhamn är skriven som fiktion men bygger på Sonjas minnen från sina sommarbesök hos släktingar i Köpenhamn. Säkert blev hon kallad Tuttan av far Ivar. Tante Gerda och onkel Rasmus som förekommer i berättelsen hette i verkligheten Gerda och Wilhelm Rasmussen. De bodde på Konge Dybs Allé på Amager. Huset och trakten var nästan oförändrad ännu 1990. Då gjorde vi en utflykt till dessa barndomstrakter tillsammans med Sonja. Huset låg långt från Köpenhamns centrum men nära vattnet vid Öresund. Då som nu var det gångavstånd till en fin badplats med sandstrand.

Tuttans pappa är musiker får vi läsa men Ivar, Sonjas far, var urmakare och amatörmusiker. Han spelade tvärflöjt och såg också till att skaffa piano till sina flickor, Inez och Sonja. Tuttans familj bor i mormors och morfars stora våning i Stockholm. Men i den verkliga familjen Lindgren var det mormor som var kär inneboende. Hon hade varit änka ända sedan hennes barn var små och på gamla da'r delade hon sin tid mellan dottern Siri i Stockholm och dottern Gerda i Köpenhamn.

Efter flytten till Stockholm bodde familjen först i ett litet flerfamiljshus i Gamla Enskede alldeles intill Margaretaparken. Huset står kvar och har idag adressen Handelsvägen 28. Familjen bodde i två rum och kök i bottenvåningen till vänster om ingångsporten. Mor, far och de två småflickorna sov i ett rum. Mormor sov i köket, som antagligen hade en sovalkov, tänkt för en "jungfru". Sonja började sin skolgång i Margaretaskolan. Senare flyttade familjen in till sta'n

och bodde på olika adresser på Norrtullsgatan, under Sonjas barndom söder om Odenplan, men senare närmare Norrtull. Morfar hade urmakeriaffär på Norrtullsgatan nr 8 A strax intill Drottninggatan. Inez och Sonja gick i skola i Vasastan bland annat i flickskola i det som numera är Adolf Fredriks musikskola.

Berättelserna om de gamla släktingarna och om mor och far kommer först i boken. Samtliga texter är ordnade kronologiskt efter de händelser de skildrar och inte efter när de är skrivna. Medan både texten om Tuttan och säkert också barnkåserierna har inslag av ”ljug” och fantasi är texterna om släktingarna dokumentära. De bygger på Sonjas egna hågkomster, på vad far, mor och andra berättat och i någon utsträckning också på tidningsklipp och annat dokumentärt material.

Jag och mina syskon har många minnen av mormor Siri och morfar Ivar men har inte träffat någon av övriga släktingar som Sonja berättar om. Morfar var förtjust i oss barn och hade gärna små hemligheter ihop med oss, hemligheter som ofta handlade om förbjudna godisinköp. Morfar kontaktades då stora kriser var för handen. Då katten Gullan hade blivit överkörd ringdes ett dyrbart rikssamtal till Stockholm för lite morfarströst. Mormor levde tio år längre än morfar och därför har vi nog mer minnen av henne. Ännu på ålderns höst tog hon sina dagliga långa promenader i Hagaparken, simmade på sommaren och reste faktiskt vid fyllda 80 också på en sommarfjällsemester. Sista gången jag träffade henne, på Sabbatsbergs sjukhus, sa hon ”Jag tänkte göra en resa, har du lust att följa med?”. ”Ja”, sa jag. ”Gärna. Men ska vi inte vänta till våren”. Jo det tyckte mormor också.

Elisabeth

DE GAMLA SLÄKTINGARNA

Foto: Weyers, Sölvesborg

Längst fram Viran. Främre raden: Faster Cornelia, mormor Karolina Björklund, Siri som brud, farmor Carolina Matilda Lindgren. Mittersta raden: Clas, moster Ida, moster Gerda, brudgummen Ivar, Oscar. Bakre raden: morbror Wilhelm, Ebba Sarauw, Disa. I bakgrunden porträtt av Morfar Olof Björklund.

Släktingar på fars sida

Både farmor och farfar kom från Småland. Farfar, Aron Lindgren, föddes i Ryssby, nära Ljungby och avled i Karlshamn. Hans födelse- och dödsår känner jag inte. Farmor, Carolina Matilda föddes i Växjö 1835. Hon hette Mårtensson i sig själv. Hon avled i Karlshamn 1910.

Jag har aldrig träffat dem i detta livet. Lite hågkomster har jag dock från vad far och mor berättat för mig om dem. Bägge var myndiga och stränga, sas det. Farfar var musikfanjunkare med något blåsinstrument som specialité. Han spelade också fiol och komponerade ganska mycket. Han lär ha varit fiollärare i Växjötrakten för Kristina Nilsson en tid. Han beskrev henne som häftig och bångstyrig. N-O Franzén har skrivit i levnadsteckningar av Kristina Nilsson att hon vid tillfälle fick ta emot undervisning i musik av någon militär vid Kronobergs regemente i Växjö.

”En som inte kunde vara okunnig om Stinas dilemma var gästgivaren Fr. Mårtensson, en musikintresserad och omtyckt sällskapsbroder, ehuru storpratig och farlig kortspelare, som en Ljungbykännare säger. [...] Apotekare och Gästgivare, två av det lilla samhällets stöttepelare tog nu ett viktigt initiativ”¹.

Farfar fick extraförtjänster, han hade en stor barnaskara att försörja, genom att utöva musik vid olika tillfällen på kvällarna. De bodde då i Karlshamn. Det sas att när farmor var sjuk ville han inte lämna hemmet. Då steg farmor upp och klädde sig som vanligt och försökte få iväg honom – förtjänsten behövdes så väl.

Jag kommer ihåg från barndomshemmet att far fick sig tillsänt flera band av farfars kompositioner, antagligen alla för fiolstämma. De var fint handskrivna. Tyvärr försvann de vid olika flyttningar. Det sägs att det var farfar som komponerade Kronobergs regementes paradmarsch. Han behövde förtjänsten och sålde den till någon, som kanske ändrade den lite, och gav ut den i annat namn än farfars.

Barnen hade stor respekt för farfar. Far berättade: En

¹Franzén Nils-Olof *Christina Nilsson* sid 45

gång när det serverades kålsoppa till middag (far avskydde kålsoppa som barn) satt han kvar vid bordet med sin tallrik sedan alla hade ätit. Farfar var i närheten och spelade fiol, han skulle vakta Ivar. När Ivar trodde att farfar inte såg honom, tog han och hällde tillbaka soppan i terrinen som fortfarande stod kvar på bordet och sa att han ätit färdigt. Men det gick inte att lura farfar. Han kom lugnt fram till sin pojke, såg allvarligt på honom och sa: ”Det var duktigt av dig Ivar, då ska du nu få en portion till” och serverade honom ännu en tallrik. På farfars tonfall förstod Ivar att han inte var att leka med. Ivar fick nu vackert sätta i sig den avskydda soppan.

Farfar lär ha tagit initiativet till fars förflyttning till Sölvesborg där han fick börja som lärling hos urmakarmästare Lundström. Annars tror jag far också hade passat bra som regementsmusiker, han var nämligen mycket fascinerad av sådan musik. Han gladdes alldeles särskilt åt att betrakta och lyssna på vaktparaden i Stockholm, något som vi ganska ofta gjorde på söndagar.

Farmor, sas det, var liten och rund till växten, lite häftig, barsk, rekorderlig och humoristisk. Hon blev medlem i och ivrade mycket för nykterhetsrörelsen.

Faster Cornelia fick jag lära känna. Det var en kvinna med en sällsam resning, värdig i sitt sätt och uppträdande, god och ömhjärtad. Äldst, som jag tror, i syskonskaran fick hon tidigt ta ansvar för andra. Som gift hette hon Stadenberg. Hon fick två barn Klas och Disa. Bägge mycket begåvade, särskilt på det musikaliska området, vardera på något sätt sorgbarn. Klas led, som jag fick höra, av fallandesjukan. Han dog ganska ung. Till mors och fars bröllop komponerade han brudvalsens, Sirivalsen kallade han den. Mor talade ofta om den och sörjde över att den kommit undan på något sätt. Disa gifte sig med en järnvägstjänsteman, Oskar Persson. De fick tre barn, Erik, Gunnar och Bengt. Disa var en orolig själ som kände sig alltför bunden i äktenskapet. Hon kopplade av med att sätta sig vid pianot och spela och sjunga vilket hon gjorde alltför ofta – glömde hus och man och barn och grytor. När barnen vuxit upp skilde hon sig,

men därom mer längre fram.

Jag kommer ihåg från min barndom, jag var väl i sexårsåldern, att mor, Inez och jag var nere i Karlshamn och gästade faster Cornelia och Disa och hennes familj. Faster Cornelia var änka då. Hon bodde fortfarande kvar i den stora våning hon och hennes man bebott. Det var en hörnvåning en tappa upp. Man gick in från gatuplanet till ett trapphus som förde upp till själva våningen. Den innehöll tre stora rum, två mindre, kök, balkong och flera andra utrymmen. Nu bodde hon tillsammans med Disa och hennes familj. Det var nog tur för Disa för utan faster Cornelia hade hon säkert inte kunnat klara hem och familj. Bengt var ungefär i min ålder, Gunnar c:a 4 år äldre och Erik i 15-års åldern, tror jag, eftersom han konfirmerades när vi var där.

Mor, Inez och jag fick ett av de mindre rummen till sovrum och i rummet intill sov pojkarna. När vi kommit i säng låg vi länge och signalerade till varandra med knackningar i väggen. Sedan kom de underfund med att jag inte kunde vissla så alla tre pojkarna tog till sin uppgift att lära mig den konsten genom väggen. Det hjälpte inte vad mor sa, det blev ett evigt tutande, blåsande och flåsande på bägge sidorna av väggen vilket drog ut allt längre på kvällarna och störde nattron tyckte både mor och Disa. Men man skulle inte tro att pojkarna lyssnade på dem. Den enda som kunde få dem att lyda var faster Cornelia. Henne älskade de och vördade. Farbror Oskar räknade de visst inte med så mycket.

I ett av de större rummen hade pojkarna var sitt skrivbord och utrymme för alla sina leksaker och spel. Att ha ett eget skrivbord, det hade jag inte ens vågat drömma om; och så mycket leksaker sen. När de inte var hopplockade och undanlagda under och runt om skrivborden kunde de fylla hela den stora golvytan i deras rum. Varje dag gav de bort av sina leksaker till Inez och mig. Jag blev salig när jag först fick ta emot en massa spännande pojkleksaker, tåg och trumpeter, visselpipor och konstiga snurror m.m. Så småningom lärde jag mig att ta det där givandet lugnt för allt vad jag hade fått på morgonen måste jag lämna tillbaka på kvällen. Men jag fick ju i alla fall låna deras grejer.

Mor och faster Cornelia hade hushållet ihop och Disa fick klara utav mathållningen åt sin familj bäst hon kunde. Utrymmet kring matbordet delades upp så att faster Cornelia, mor, Inez och jag disponerade en kortsida och två halva långsidor och lika mycket på motsatt sida av bordet gavs åt Disa och pojkarna. Farbror Oskar var sällan hemma vid måltiderna. De två bordshalvorna kom att representera två olika världar. Hos oss, två kvinnor som båda kunde laga god mat och två barn som i stort kunde hålla bordsskick och tacka för mat och dryck. Hos de andra rådde ofta kaos. Disa arbetade och slavade i köket som ett djur. Hon var röd och svettig och flåsig innan hon, alltid för sent tyckte pojkarna, fick fram gröt och ägg och vad det nu skulle vara till frukostbordet. De var högljudda och frispråkiga och slamrade med skedar och bestick och grälade ofta på varandra och t.o.m. på Disa. Det här var annat det än vad vi var vana vid. Jag nästan önskade att jag hade vågat slänga ur mig samma saker som pojkarna och knuffa och väsnas och spilla. Men frukosten var egentligen inte så farlig jämfört med middagen. Då fick stackars Disa verkligen veta vad hon gick för. Antingen var köttfärsen dålig tyckte de eller potatisen antingen vidbränd eller halvrå och alltid var det något som fattades. Men aptiten var det inget fel på, pojkarna satte i sig allt till sista bitarna. Så försvann de var och en åt sitt håll och återvände så småningom till hemmet med glupande aptit. Då hände något igen som jag aldrig hade kunnat tänka mig, för ingen hade lust och ork att laga något åt dem så de fick själva stå för kvällsmaten. Jag var ofta med dem ute i köket när de skulle fixa till något åt sig. De tog fram varsin spillkum, ett stort paket kakao och en påse strösocker. Sen vräkte de ned kakao och socker i spillkummarna och rörde om och fyllde därefter spillkummarna med kallt vatten direkt från kranen, rörde lite grann och satte i sig hela röran. Ibland hittade de inte strösockret och tog bitsocker istället, som naturligtvis inte smälte i det kalla vattnet.

Disa hade ofta två småpojkar hemma hos sig. De var i 4–5 års åldern, tror jag, bröder och bodde i grannskapet. Säkert kom de från en fattig familj, för de fick mat hemma hos Disa.

De trivdes tydligen bra och gjorde verkligen rätt för sig så små de var. Särskilt kommer jag ihåg när de satt på varsin pall i köket och plockade höns. Fjädrarna flög omkring deras små näsor och munnar och fastnade i håret på dem. När de ibland kom tidigt om morgnarna fick de tömma våra tvättfat och pottor. Sådana fanns i varje sovrum på den tiden. De var två små snälla och påpassliga tomtegubbar. De hade snaggat hår, blå- och vitrandiga små kostymer och grova kängor.

Ibland skulle de vuxna ha främmande på kvällarna. Då hade de bråttom att få oss barn i säng, och tysta måste vi vara. Inte ett knyst fick höras. Farbror Oskar var värd och Disa satt för det mesta vid pianot och underhöll med sång och musik. En av Disas pojkar, Gunnar, hade också fått ärva den Lindgrenska musikaliteten. Han kunde sjunga som en liten ängel tyckte de. När gästerna kom i stämning under de här bjudningarna ville de gärna höra den lilla ängeln sjunga. Då brukade farbror Oskar gå in i pojkarnas rum och purra upp Gunnar. För det mesta vaknade vi allihop för det blev alltid ganska stimmigt inne hos pojkarna om det hände något. Gunnar ville förstås fortsätta sova, men farbror Oskar sa att han skulle få två kronor om han bara ville komma in ett tag i salongen. Och då gjorde han det. Vi andra brukade ibland, om vi inte var alltför trötta, tassa efter och kika in på honom där han stod vid pianot i sin lilla nattskjorta och sjöng sina små visor till Disas ackompanjemang. Ja, han såg just då ut som en liten ängel och sjöng också som en sådan. Tvåkronan fick han sen. Den gömde han väldigt noga.

Till faster Cornelias underbara våning hörde också en stor balkong som vette åt gården. Där brukade faster ibland sitta och titta på oss när vi var ute och lekte. Men särskilt minns jag de sena kvällar och t.o.m. nätter vi tillbringade på balkongen när det var åskväder. Då gick vi alla upp, svepte om oss något plagg eller en filt och satte oss där. Regnet öste ned, åskan mullrade och blixtar ljungade. Det var ett spännande skådespel som vi alla både ryste och gladdes åt. Jag vill minnas att vi kunde trakteras med äggtoddy medan skå-

despelet pågick.

Mor och Disa var ju relativt unga då så de ville gärna vara lite i farten och roa sig på kvällarna. Då gick de ut och hälsade på gamla bekanta eller gick på strandpromenaden eller satt vid en uteservering och lyssnade på musik. Faster Cornelia och farbror Oskar fick vara hemma och vakta oss barn. Vi tyckte det var orättvist att vi inte fick vara med. Det tyckte också farbror Oskar. En gång överraskade han oss med att ordna en riktig helafton. Han hade beställt hästar och vagn, en charabang hette det, som hämtade oss för en åktur genom stan och utåt landet. Det var en underbar upplevelse för oss barn att sitta där med utsikt över gator och folk och vinka åt bekanta och skoja med farbror Oskar och med varandra. Utanför stan satte hästarna fart och åkturen blev alltmer spännande. Men farbror Oskar hade också annat i beredskap åt oss. När vi kom hem fick vi sätta oss vid det stora matsalsbordet. På det dukade han upp saft och det ena stora fatet med härliga bakelser efter det andra. Vi fick äta så mycket vi ville och förmådde. Det var en fest utan like. När mor och Disa bad att få smaka sa farbror Oskar att det kunde inte alls gå för sig.

När mor, Inez och jag ändå var i Blekinge besökte vi förstås också släktingar på mors sida i Sölvesborg – men därom mer längre fram i berättelsen.

Faster Cornelia besökte oss några år senare i Stockholm. Hon hade då åldrats, hennes hår var kritvitt. Ögonen såg trötta ut men lika milda som alltid. Huvudet skakade hela tiden på henne. När jag kom hem från skolan brukade hon sitta vid ett av fönstren åt gatan och invänta mig. Vi vinkade till varandra och jag såg hur huvudet skakade.

När Disa och Oskar var skilda träffade Disa en ungdomsvän på tillfälligt besök hos sin mor i Karlshamn. Hans namn var Henning. Han var farmaceut och anställd på ett apotek på Söder i Stockholm. De blev fästfolk. Disa flyttade upp till Stockholm och bodde hos oss en tid i väntan på giftermålet. Henning var ofta på besök. Då var Disa glad som en lärka och sjöng och spelade på vår taffel. Det gillade Henning. Han ställde sig alltid nära intill henne när hon satt

vid pianot så han kunde vidröra henne och de kunde utbyta blickar. Henning var liten och späd och mycket försynt. En doft av apotek spred sig kring honom. Disa var ganska fyllig men rörlig och spänstig ändå. Hon hade rosigt hy och såg bra ut. Hennes stora bekymmer var att hon hade en ansats till dubbelhaka. Det fördärvade hennes utseende och gjorde att hon såg äldre ut. Men varje dag masserade hon hakan med hudcreme och klappade halsen energiskt med utsidan av en hårborste.

Vi blev bjudna på bröllopet. Gästerna bestod, förutom av oss och Hennings mor som rest upp från Karlshamn, av arbetskamrater till Henning. Det blev mycket festligt. Mycket sång och tal och dans. De bosatte sig på Söder i en romantisk lite omodern lägenhet med många små rum. De hade det nog rätt knapert ställt, tror jag. Henning hade ännu studiestulder. Men de var nog ändå ganska lyckliga för kärleken mellan dem var levande. Båda hade också konstnärliga ambitioner. Det visade sig att Henning målade tavlor på lediga stunder. Det ägnade han sig helt åt när han blev pensionerad och Disa och han flyttade tillbaka till Karlshamn.

Efter skilsmässan hade Disa inte så mycket umgänge med sina söner. De tydde sig mest till fadern nu när deras mormor, min faster Cornelia, hade lämnat detta livet. Pojkarna tog alla sin mormors efternamn Stadenberg. Vad jag nu vet lever Erik med familj i Karlshamn och Bengt likaledes med familj i Växjö. Gunnar avled i unga år. Han var också, som så många i vår släkt något av en främmande fågel, mycket musikalisk, såg bra ut, spelade fiol efter gehör, hade inte ro att utbilda sig. En gång fick han för sig att han skulle ta värvning i det militära. Han for upp till Stockholm och bodde hos oss ett tag i väntan på intagning. Sedan besökte han oss ofta under sina permissioner och spelade då för oss på sin fiol som han hade förvarad hemma. Hans händer hade nu blivit grova och såriga i militärlivet så det blev svårt att föra stråken över strängarna och det plågade honom. Han återvände så småningom till Karlshamn.

Disa, Oskar och Henning har också gått bort – tidpunkten vet jag inte.

Faster Elvira, fars näst äldsta syster, träffade jag aldrig personligen men kom i kontakt med henne genom en säregen gåva som hon sände till mig och Inez, en till var och en av oss. Det var dockor uppträdda på en lång remsa. Stommen till dockorna var urklippt i papp och sedan påklädda på det mest fantasifulla sätt. Remsan var befolkad av figurer ur olika samhällsklasser. Militärer, sjömän, borgare, bönder, adel, pigor och madammer ur dåtidens persongalleri. Remsorna sattes upp över vår kökssoffa. Jag minns att jag ofta gick på soffan och beundrade och lekte med dockorna och tänkte då ofta på min faster som jag längtade efter att få se.

Elvira blev gift med en man som var flera år äldre än henne. Han hette Thedenius i efternamn var fil. doktor och lärare vid pojkläroverket i Karlshamn. Det var han som ägde den taffel i italiensk valnöt som vi fick ärva när Elvira avled, hon hade då varit änka i några år. Mor och far brukade berätta om Elvira och Thedenius som de sa (jag vet inte vad han hette i förnamn). Delvis var det ett harmoniskt äktenskap, makarna hyste samma kärlek till musiken. Thedenius spelade på sin taffel och Elvira sjöng. Men han ansåg sig på gammaldags vis äga sin hustru och därför ha rätt att bestämma över hela hennes liv. Dessutom var han en allvarlig pedant. Ibland smög sig Elvira hem till de sina och klagade sin nöd, men någon skilsmässa var inte tala om på den tiden. När Thedenius avled så tänkte man att Elvira nu skulle leva upp och njuta av friheten, men så blev det inte. Det var som om mannen inte ens i graven ville slita banden mellan sig och hustrun. Det berättades att Elvira vid besök på kyrkogården kände sig liksom dragen ned i gravens djup. Så hårt hade han bundit henne att hon inte vågade lämna tanken på honom utan t.o.m. efter mannens bortgång behärskades av hans dominans. Hon blev sjuklig och gick bort mänskligt sett i förtid.

I Köpenhamn hade far en moster. Moster Fina kallades hon. Av henne fick far ärva stånduret som nu är i min ägo. Det har varit med på en utställning i Paris och fick då en silvermedalj.

Släktingar på mors sida

Min morfar avled 1880, långt innan jag föddes. Min mormor, Karolina Björklund föddes 1848 och levde till den 11 januari 1928. Hon var född Lundberg. Båda var från Blekinge, jag tror min morfar föddes i Järvsö. Som gifta bodde de i Sölvesborg där morfar hade plats som polis. De fick nio barn. Mormor blev änka innan barnen vuxit upp. Det berättar jag om i kapitlet om min mor.

År 1917 flyttade mormor från Sölvesborg och bodde sedan dess dels hos oss, dels hos sin dotter Gerda i Köpenhamn. Mormor var märkt av många bekymmer och svåra sorger. Innan hon själv gick bort hade hon förlorat man och fem av sina nio barn och dessutom ett mycket älskat barnbarn. I en stor byrå (som jag nu har i min ägo) förvarade hon de få ägodelar hon tog med sig från sitt hem. Byrån innehöll mest linne och kläder samt fotografier av hennes kära anhöriga. De stod för de mesta framme på byrån. Varje dag då hon dammade dem tog hon dem till sig och kysste dem. Byrån stod i köket där hon också hade sin bädd. Mor och far ville ordna bekvämare för henne men hon tillät det inte. I köket skulle hon bo och där hade hon också sin gärning med matlagning och disk. Hon hade en postilla (som jag också har tagit tillvara). Den läste hon ofta i. Hon var också en flitig bedjare. När vi hade lagt oss på kvällarna och om jag ännu inte hade somnat fick jag höra från köket hur mormor läste sina böner. Det var mycket ”Tack Herre, Ack Herre, ... att Du ville, ... att Du värds ...”

Mormor fäste sig mest vid min syster Inez. Jag var nog lite för livlig och skojfrisk för henne. Hon tyckte inte om att jag skojade med henne eller retades. Hon tyckte att far skämde bort mig. Hon sa ofta ”Han rent fördärvar barnet” och när far smekte och kysste mig sa hon ungefär att det var ”rent ogudaktigt att dyrka barnet så”. Men då skrattade vi bara.

Mormor stickade präktiga strumpor till familjen. Inez och jag tyckte att de kliade alldeles förfärligt men vi var tvungna att ha dem på under vintern när det var kallt.

Far kallade mormor för Gumman mor och var lika rar mot

henne som mot oss andra. Han uppskattade hennes goda mat och åt gärna lite för mycket för att göra henne glad. Både mormor och far hade lätt för att bli tjocka. Ja, mormor var verkligen tjock. Hon hade svårt att få kläder, så mor sydde det mesta åt henne. Det tyckte mormor om, hon ville gärna vara prydlig och fin. Hon var noga med sitt hår som var mycket tunt. Vid morgontoaletten, sedan hon klätt sig, tog hon på sig en liten negligé över axlarna och började borsta och kamma sitt lilla hår som varit utslaget under natten. Ur sin översta byrålåda tog hon fram en liten oljeflaska och doftade in lite av innehållet i mittbenan och kammade så ut det åt sidorna så att håret blev glansigt och fint och samlade det sen i en liten knut i nacken.

Mormor använde aldrig hatt. Hon hade svarta sidenschaletter kantade med silkefransar. Hon var mycket noga med att knyta schaletten klädsamt under hakan. Den skulle placeras långt bakåt på huvudet så att panna och hårfäste blev fritt och sen skyla öronen och knyts samman i en sirlig knut under hakan.

Jag tyckte mormor var så söt när hon var klädd så där. Hon såg precis ut som en gammal tjock gumma ska se ut. Hon var egentligen inte så tjock upptill, hon var rak i ryggen, bar huvudet högt och hade fortfarande vacker byst men nedanför midjan svällde kroppen ut, mage och höfter putade men det trollades liksom bort av en fotsid kjol som hon alltid bar. Man såg knappast hennes fötter. Men söt var hon i mina ögon. Den svarta sidenschaletten med fransar och med invävda blommönster klädde henne ypperligt. Hon var också mycket strikt, korrekt och behärskad, ofta tillknäppt. ”Man fick inte ge sig över”, sa hon om någon förlorade behärskningen.

Mormor var mycket omtyckt av sin omgivning, av våra bekanta och grannar. Och själv var hon mycket försynt och artig mot alla, särskilt de som i likhet med henne hade haft ett mödosamt liv. När vi flyttat in till sta'n fick vi snart kontakt med en grannfamilj som bestod av en gammal klen sängliggande kvinna, Augusta Källström, och hennes styvdotter, Ingeborg Lambert. Fröken Källström var äldre än mormor.

Det var en intellektuell och socialt medveten kvinna som i yngre år hade haft ett barnhem, för, som jag tror, utomäktenskapliga barn. Två av de mest älskade barnen där var Ingeborg och ännu en flicka, som hade gått bort innan vi kom till Norrtullsgatan. Med dessa två flickor bildade hon ett hem sedan hon blivit pensionerad. Mellan Ingeborg och fröken Källström var ett mor-dotter förhållande, men Ingeborg kallade sin styvmor för tant. Båda var ogifta. Ingeborg hade kontorsarbete på ett verk så den gamla fick vara rätt mycket ensam. Då trädde mormor in som hjälp och sällskap åt henne. Det berikade de båda gamla kvinnornas liv väsentligt. Det uppstod en varm vänskap mellan dem och mormor sörjde uppriktigt när den gamla avled några år innan hon själv gick bort.

När jag var i 12–13-årsåldern skulle mormor och jag ensamma resa till Köpenhamn, vilket vi inte hade gjort tidigare. Avtalat var att morbror Wilhelm (moster Gerdas man) skulle möta oss i Malmö och eskortera oss med färjan över Öresund till Köpenhamn. Far och mor följde oss till tåget och gav förmaningar till oss bägge. Jag kom i den tron att det var jag som skulle ta ansvaret för mormor, mormor tänkte tvärtom att hon måste ta hand om mig. Vi vakade över varandra. Det blev en bra resa. På något sätt passade vi bäst ihop när vi var ensamma med varandra. Mormor talade vänligt till mig och såg till att jag hela tiden var i hennes närhet, inte sprang av tåget vid uppehåll eller rörde mig för mycket. Jag å min sida visste allt om tågets rutt den långa vägen ner till Malmö och om tiderna. Det hade far lärt mig och jag kunde följa tågets gång på en SJ-karta som hängde i kupén och upplysa mormor om var vi exakt befann oss vid olika tider under resan. Det tror jag mormor tyckte var tryggt, för sån't rationellt vetande som geografi och kännedom om kartor låg inte för henne. Hon var ju också ganska gammal vid tillfället – över de sjuttio. På vägen till restaurangvagnen, som vi besökte, var jag henne till god hjälp. Vi måste nämligen gå igenom flera vagnar och övergångarna mellan dem var svåra att passera för mormor. Det skakade och man förlorade balansen. Jag gick baklänges och ledde

mormor framåt. Jag såg in i mormors ögon som uttryckte oro och ängslan och jag hade en sådan ömhet till henne och gjorde allt för att lugna henne och då jag såg att hennes lilla axelsjal hade kommit på sned ordnade jag den på bästa sätt. Under dessa ögonblick mellan två skakande järnvägsvagnar kom vi varandra närmare än vi någonsin annars gjorde.

Vid mormors dödsbädd hemma hos oss vakade far och mor. Läkaren kom då och då och gav henne insprutningar för att lindra hennes plågor. Både mor och far sörjde henne mycket. Jag kunde ibland höra hur mor låg och grät om nätterna. En dag berättade hon att hon under natten gått upp och fram till fönstret och sett upp mot himlen. Hon tänkte på sin mor. Då – sa hon – blinkade och tindrade en stjärna på ett alldeles utpräglat sätt mot henne. Hon kände det tröstefullt och tog det som ett tecken på att mormor nu hade det gott och bra. Mormor begravs i Sölvesborg. Mor och far, moster Gerda och morbror Wilhelm var de närmaste som deltog i jordfästningen.

Medan mormor ännu levde kvar i Sölvesborg var mor, Inez och jag på besök där. Jag var ganska liten då, jag minns det som i en dröm. Vi var hemma hos moster Thecla som då nyligen förlorat sin dotter Elvira, Viran kallad. Mor har senare berättat för mig att jag på något sätt var moster Thecla till tröst när jag satt i hennes knä.

Jag kommer ihåg att jag fick sitta till bords i en barnstol som Viran hade haft som liten. Som i en dröm kommer jag också ihåg att vi var hemma hos mormor. Jag minns att mormor en morgon när hon höll på att klä på sig, skojade med Inez och mig. Både hon och vi skrattade då hon klätt på sig en tjock vid underkjol i någon ljusröd färg. Hennes gråa hår hängde löst kring halsen. Så minns jag också något för mig mycket väsentligt. Vi, det var Inez och jag, var uppe på mormors vind och lekte. Då förnam jag en underbar doft. Jag vill kalla den för ”salighetens doft” eftersom den på något vis gjorde mig lycklig, ja salig. Jag kunde under hela min barndom då och då känna den. Hur ska jag beskriva doften. Den kändes gammal på ett rent sätt, någonting av äppeldoft, kryddad. Också som vuxen har jag känt den –

dock mycket sällan.

Thecla blev änka rätt tidigt. Hon satte igång och drev en matservering. Det gick bra. Hennes enda barn, Elvira, ar-
tade sig väl. Hon var en glad och livlig flicka, älskad av alla. När hon var 17 år fick hon en förkylning som övergick i lunginflammation och hennes liv här på jorden stod inte att rädda. Stackars Thecla, hon hade inte varit änka så länge förrän hon förlorade vad hon älskade mest i livet, sin unga dotter. Det berättades att hon nu sjönk ned i sorgen och blev en skugga av sig själv. Mormor delade Theclas sorg och levde med henne tills hon gick bort. Därefter lämnade mormor Sölvesborg och återvände dit först sedan hon lämnat detta livet – vid sin egen jordfästning.

Vi besökte också vi olika tillfällen, när vi var i Sölvesborg, andra släktingar på mormors sida. De hette Lundberg i efternamn och flera av männen var fiskare. Det berättades att två av dessa fiskare, far och son, när de en gång befann sig i sjönöd och deras båt gick under i stormarna, spolades upp på en ö, våta och sargade. För att klara sig innan hjälp kom täckte de sina nakna frusna kroppar med torkat sjögräs som fanns på ön och kunde på så sätt få upp och behålla kroppsvärmen.

En släkting på min morfars sida var tant Lisen, en kusin till mor. Hon hade ett stormigt äktenskap eftersom både hon och hennes man var ovanligt starka viljemänniskor och ofta hade olika meningar om saker och ting. De fick två barn, Elsa och John, mina sysslingar. Tant Lisen blev änka medan barnen ännu var befann sig i 12–13 års åldern, tror jag, så det blev hon ensam som fick ta itu med deras fortsatta uppfostran och försörjning. Hon hade en fastighet på torget i Sölvesborg. Den utvidgade hon och installerade där en biograf. Hon skaffade sig kontrakt med SF och blev Sölvesborgs, till att börja med, enda biografägare. Hon skaffade sig en maskinist men skötte för övrigt ensam hela rulljanssen, sålde biljetter, kokade kola som barnen fick sälja i små påsar, ordnade med affischering m.m. Allt lyckades hon med. Elsa blev gymnastikdirektör och John ingenjör. Barnen hade stor respekt för henne. Hon ville bestämma över dem i

allt, vilket nog inte var så lyckligt eftersom det ofta skar sig mellan dem och modern när de blivit vuxna och ville leva sitt eget liv. Elsa gifte sig med en man, Thure Rignér, som tant Lisen gillade. Men den flicka John gifte sig med var alls inte i tant Lisens smak, vilket åstadkom en brytning, kan man nog säga, mellan henne och sonfamiljen. Om man bortser från tant Lisens alltför dominerande sätt så var hon något av en praktmänniska. Intelligent, initiativrik, matglad, gästvänlig och framför allt humanistisk. Det var inte så svårt att få tant Lisen dit man ville om man kunde skoja med henne och berätta något roligt. Och hon var verkligen mycket omtyckt och beundrad av en stor omgivning med undantag av de två som stod hennes hjärta närmast.

Tant Lisen avled den 16 november 1964.

MOR OCH FAR

Foto: Rich. Blomdahls Atelier, Stockholm

Far, mor, Inez och Sonja

Min mor

Siri Björklund-Lindgren, föddes i Sölvesborg den 20 november 1878 och avled den 21 januari 1969 på Sabbatsbergs sjukhus.

Siris föräldrar var Olof och Karolina Björklund, född Lundberg.

Siris syskon var Carl, Elof, Thecla, Agnes, Gerda och Valerian I och II. Bägge Valerian gick bort i späda ålder, så Siri blev yngst i syskonskaran.

Fadern avled medan barnen ännu var minderåriga. Modern, som då blev ensam om att ta hand om den stora barnskaran (den bestod av 7 barn när fadern avled, den äldsta Valerian hade då redan lämnat det jordiska), öppnade då strykinrättning. Det var särskilt männens stärksaker; skjortbröst, manschetter och liknande, hon tog emot. Ibland åtog hon sig också att vara kalaskokerska, när det skulle vara gästbud ute i bygderna. Döttrarna Agnes och Gerda sändes efter en tid till fosterhem i Köpenhamn. Gerda kom till sin moster Ida, gift Sarauw. Så småningom emigrerade sönerna Carl och Elof till Amerika. Thecla fick stanna hemma och hjälpa till i strykinrättningen. Siri och den yngsta Valerian befann sig ännu i lekåldern då den stora omvälvningen skedde för familjen.

Tack vara moderns företagsamhet och flit kom familjen dock relativt snabbt på bestånd igen.

Redan tidigt blev Siri självständig och hade så liten hon var bestämda åsikter om livet i allmänhet och om de människor hon kom i kontakt med, vilket belyses av nedanstående episoder, som hon själv har berättat om för sina barn.

Det var en gång före jul när Siri var liten. Mormor och Thecla höll på med att baka klenäter. Siri blev satt i ett rum innanför köket för att vakta sin lillebror, som låg och sov. Men hon ville förstås hellre komma ut i köket till klenätbaket och få sig några smakbitar. Hon försökte glänta på dörren men blev genast bortmotad. Sedan, tilltagsen som hon var, kom hon på ett sätt att tillskansa sig lite av de åtrådda kakorna. Hon tog helt enkelt och välte på den lilla barnsäng-

en så lille Valerian ramlade ned på golvet och började skrika i högan sky. Stort rabalder. Mormor och Thecla rusade in i kammaren medan Siri snabbade sig ut i köket och nappade till sig en del av klenäterna. Hon fick naturligtvis smäll, men det tycktes inte bekomma henne så mycket.

Hon fick börja skolan för tidigt. Själv trodde hon att det berodde på en felskrivning av hennes födelseår någonstans. Alltnog, hon var väl inte disciplinmogen. Det var på en teckningstimme. Barnen hade fått i uppgift att rita av varsin plansch. Siri tyckte det var för besvärligt, så, när läraren inte såg henne la hon ritpappret mot planschen, lutade sig mot fönstret så att papperen blev genomskinliga och kunde på så sätt kopiera motivet. Men hon hade varit oförsiktig nog att nåla fast papperet mot planschen. När hon visade upp sin teckning upptäckte läraren nålsticken. Det blev förstås stryk igen.

Thecla fick fästman, poliskonstapel Sven Isacson. Mormor tyckte om honom och bjöd ofta in honom på middag. En dag när Siri kom från skolan fick hon se, att han blev förplägad med hennes älsklingsrätt, bruna bönor och fläsk. Då hon misstänkte att det inte skulle bli något över till henne började hon bråka. Mormor och Thecla stängde in henne i en garderob. Men det skulle de inte ha gjort, för ifrån garderoben kunde deras gäst höra tjut och följande upproriska fråga: Ska ni låta den där polisskiten äta upp mina bruna bönor?

En annan minnesvärd konfrontation med Isacson var en gång strax före jul. Thecla bad lillasyster gå till tobaksaffären och köpa cigarrer till julklapp åt Isacson. Siri fick med sig två kronor. Det ville sig inte bättre än att Siri halkade omkull på gatan och tappade pengarna som försvann i snömodden. Två kronor var mycket då. Siri letade förgäves efter pengarna och visste inte vad hon skulle ta sig till. Händelsevis patrullerade Isacson på samma gata och fick syn på Siri.

– Vad står du här och gråter för, unge? sa han.

– Jo, snyftade hon, Thecla gav mig två kronor att köpa cigarrer för till Isacson i julklapp och nu har jag tappat

pengarna.

– Sluta lipa, här har du en tvåkrona, skynda dig iväg nu och köp cigarrerna. Men inte ett ord till Thecla, förstår du.

Så klart hon förstod ”inte ett ord till Thecla”, det var just vad Siri tyckte.

Barnkalas var vanliga också på den tiden Siri var liten. För det mesta var det födelsedagsfester och som förplägnad bjöds det på drickchoklad och kakor. I ett barnrikt hem där man inte hade så god råd (mor namngav dem som Filipopskys) bjöds barnen på sirapssmörgåsar i stället, men det gjorde ingenting, eftersom de fick härja och leka vilt, vilket knappast tilläts i de finare hemmen.

När Siri blev lite äldre fick hon gå på kurs i klädsömnad. Det kom vår familj att ha nytta och glädje av fram genom åren. Att laga mat och baka lärde hon sig av sin mor och Thecla, som bägge var skickliga matlagerskor.

Siri älskade friluftsliv. Man hade ofta picnic i Valjesko-gen alldeles intill Sölvesborg och det var inte långt till friska härliga saltbad. Siri blev en skicklig simmare. Den färdighe-ten behöll hon genom åren. Hon simmade t.o.m. sedan hon fyllt 80 år.

Ibland kom kusinerna och de båda systrarna från Köpenhamn och hälsade på i Sölvesborg och Siri fick också flera gånger besöka den stora kontinentala Kongens by.

På vintern förekom slädpartier för Sölvesborgsungdomarna. Hade flickorna kavaljerer som kunde manövrera en häst och släde, blev de bjudna på åktur i ett fordon för två. Efter turen blev det bal någonstans. Siri och Ivar kom att tillhöra samma gäng av ungdomar i Sölvesborg.

Efter bröllopet, som stod i mormors hem, flyttade de nygifta till Göteborg. Jag tror det var där som mor som ung fru upplevde sin lyckligaste tid. De bodde högt upp i Masthugget. Deras grannar, John och Anna Arvidsson, blev deras bästa vänner. Innan något av paren fick barn roade de sig tillsammans med utflykter i det gröna på sommaren och ibland med skridskoåkning på vintern. Arvidssons fick först barn och blev lite låsta. Innan mor och far fick Inez var de ute mest varje kväll och roade sig i sin nya stad Göteborg,

som för dem var stor och imponerande och full av upplevelser. Men snart nog tog detta fjärlsliv slut, åtminstone för mor. Kvinnans plats var hos barnet och vid spisen. Mor och far gifte sig ju först vid relativt mogen ålder, 28 respektive 30 år. Innan dess hade de haft en lång och fri ungdomstid och hade dessutom båda länge varit yngsta barnet i sin familj. Följaktligen var de inte särskilt vana vid barnpass och äktenskaplig bindning. Säkert fick de genomgå många prövningar under sitt samliv.

Mor födde sina barn hemma med hjälp av far och en barnmorska. Hon fick två flickor med 3 års åldersskillnad. Mor har berättat att när hon skulle föda mig, den yngsta, var hon och far ute på en kvällspromenad. Det var i Falkenberg. De vandrade utefter havet. Plötsligt kom värkarna, kraftiga och täta. De skyndade sig hem. Mor kom i säng och far iväg till barnmorskan, som anlände några minuter före förlossningen. Mor brukade berätta på dåtida mödrars vis, att frun kom med mig en kall vinterkväll. För att skyddas mot kölden var jag klädd i en röd ylletroja. Jag var ändå väldigt frusen, så det var skönt att krypa ned hos mor i sängen.

I Falkenberg där jag föddes på Sjömansgatan 100, fanns en grannfamilj som också fick en dotter samtidigt med mor. Den lilla flickans mor hade dåligt med di, så mor, som var en bra mjölkgivarska, ammade också grannflickan. Jag kom på så sätt att få en disyster. Hon levde emellertid inte många år. Mor brukade ibland tala om den lilla flickan som hon naturligtvis hade fäst sig vid. Denna familj var keramiker och tillverkade krukor och fat i lergods.

När vi flyttade till Stockholm (Inez, mor och jag – far hade rest i förväg) gjorde vi ett uppehåll i Skövde och bodde där något dygn hos min farbror och hans familj. De hade det bra mycket bättre ställt än vi. Fars bror var bankdirektör och tillhörde därför en högre samhällsklass. Far var ”bara” hantverkare och tillika lite bohemig så släktingarna tyckte nog att han passade mindre bra i deras krets. Jag vet inte hur mor trivdes med sin sväger och hans familj, men eftersom vi, mig veterligt, aldrig träffades mer, var nog mötet inte så givande. Längre fram i tiden fick jag veta att far ha-

de en brorsdotter som var konstnärinna och bodde i Stockholm. Far lär ha kontaktat henne en gång och bett henne besöka oss, sina släktingar. Hon kom aldrig. Jag tror att både far och mor kände sig sårade. Med fars systrar var det annorlunda. De var båda "fint" gifta som det hette då. Cornelia, den äldsta, var gift med en ämbetsman eller direktör, och Elvira med en fil. doktor. De höll sig inte för fina att söka kontakt med sin yngre bror och hans familj. Vi fick presenter av dem och fick träffa Cornelia då och då. Elvira dog ganska ung, medan vi barn ännu var små.

När vi kom till Stockholm blev mor först besviken, därför att far skaffat bostad i Enskede istället för inne i stan. Men snart var hon nöjd, eftersom vi bodde fritt med stora öppna fält omkring oss och inte så långt från bärskogar och strövområden.

Far hade en kusin i Stockholm, Gustav Tullström, som blev som en äldre bror för mor och far. Hans hustru hette Anna. Paret hade en styvdotter, Mary, som egentligen var Annas systerdotter. Anna var en utpräglad pedant så vi var lite skraja för henne. När vi var på besök hos dem satt Inez och jag som på nålar, rädda för att spilla eller uppföra oss olämpligt. När Tullströms var hemma hos oss på besök gick Anna gärna ut i köket för att undersöka maten och brödet som de snart skulle bli bjudna på. Hon kom alltid med retliga kommentarer om mors sätt att laga mat, vilket var onödigt, eftersom mor hade ärvt skicklighet i matlagning från sin mor.

I Enskede hade mor en ung flicka till hjälp några timmar om dagen. Det jag särskilt minns av henne var, att hon varje morgon kammade Inez och mig framför den stora spegeln vi hade i sängkammaren. Det var inte det lättaste. Vi hade båda stort och kraftigt hårsvall, som var svårt att reda ut. Inez' hår var kastanjebrunt, rött som man sa, och jag var blond. Flickan var kanske lite hårdhänt, för jag minns att jag gnällde och värjde mig innan hon lyckats reda ut allt håret och samla det i två tjocka flätor.

Mor tyckte om att resa och göra utflykter. På somrarna brukade vi besöka släktingar i Blekinge eller i Köpenhamn.

När vi var hemma gjorde vi småutflykter till någon skog eller ett badställe. Mor älskade naturen och promenader i skog och mark. När hon blev gammal och ensam och ännu orkade gå ut på egen hand, gav henne vistelsen i naturen rekreation och tröst.

Mor hade förmågan att skapa fest och högtid omkring sig. Bjudningarna hemma hos oss var alltid lyckade. Det bjöds på god mat och man höll en lätt och trevlig samtalston, kryddad med kvickhet och humor. Här kunde mor och far samarbeta på ett ypperligt sätt. Och glada människor hörde till umgänget, ofta lite originella, inte vad man menar med vardagsmänniskor eller materiellt inställda individer. Nej, de var verkligen annorlunda och mor och far förstod sig också på att behandla var och en efter deras sinne. Eller var det kanske så att vännerna trivdes så bra i mitt barndomshem att de blev sig helt själva och därigenom intressantare än vanligt.

Mina och Inez' födelsedagar blev minnesvärda tack vare mor. Först uppvaktning på morgonen med presenter och ofta ingredienser till en älsklingsmiddag (jag minns en gång att jag bland presentpaketen också fann ett "halsband" av prinskorvar, som jag gillade då, och torkade katrinplommon, de skulle serveras med tjock grädde). På födelsedagsbrickan tronade också en blomkruka. För min del blev det ofta en doftande hyacint som jag älskade att få. På eftermiddagen var det bjudning. Ofta var vi och våra kamrater då utklädda och föreställde olika sagofigurer. Vuxna kom också ibland till våra födelsedagskalas. Då blev det ännu festligare, särskilt när de hade presenter med sig. När alla hade gått och födelsedagsbarnet blivit stoppat i säng blev det ofta en summering av dagens händelser. Jag minns hur lycklig jag kunde vara efter en födelsedagsfest när jag satt i sängen med alla mina presenter och mor och far stod bredvid och vi gick igenom vad jag hade fått av den och den och hur dagen i övrigt hade gestaltat sig.

Mor tyckte om alla slags sällskapsspel. Underbara var kvällarna då vi spelade Hamburger bank och vi barn fick vara med. Det skedde någon gång när det var gäster med barn.

Vi satt runt matsalsbordet, som hade alla skivor utdragna och upptog nästan hela rumsutrymmet. När sedan banken sprängdes blev det (konstigt!) alltid barnen som kammade hem vinsten. Så minns jag att mor var skicklig i att berättat och återge händelseförlopp hon hade varit med om eller någon film eller teaterföreställning hon sett.

Men man aktade sig för att vara olydig. Mor kunde vara sträng och förlät inte en förseelse i första taget. Jag tyckte ibland att jag bedömdes orättvist av henne och tvingades till att be om förlåtelse för förseelser som jag tyckte var bagateller och fria från ont uppsåt. Jag tror att mor ibland tyckte att det var alltför bundet med barn. Kanske endast ett barn hade varit idealiskt för henne. Jag, som nummer två och dessutom rätt modersbunden, fick henne ofta att tappa tålamodet. Säkert ville mor som de flesta hemkvinnor något mer av sitt liv än att endast vara hustru och mor.

Samma år mor fyllde sextio fick hon sitt första barnbarn. Det blev synnerligen välkommet liksom de som därefter följde. Hon blev verkligen en trevlig och fungerande mormor. Hon hade blivit lite ensam när först jag, sedan Inez, flyttade hemifrån och nu när barnbarnen kom började något nytt i hennes liv. Hon sydde småbarnskläder igen, intresserade sig för det nya inom barnvården och var alltid hjälpsam och villig när det gällde att ta hand om de små.

Mor hann fylla 91 år innan hon gick bort. I ett decennium fick hon vara änka, men var ganska kry tills hon fyllde 89 år. Därefter avtog krafterna alltmer och nervositeten tilltog. Mor blev som far begravd på Norra kyrkogården i Stockholm.

Det jag särskilt tackar mor för är att hon tidigt lärde mig att läsa aftonbön. Varje kväll fick jag läsa Gud som haver och som slutbön:

*Gode Gud jag har det gott
Tack för allt som jag har fått
Du är god, du håller av mig
Skydda liten, skydda stor
Gud bevare far och mor*

Jag fick också lära mig bordsbönen:

*I Jesu namn till bords vi gå
Välsigne Gud den mat vi få*

Mor berättade för mig om Gud. Han förmådde allt, sa hon, och vi skulle be till honom om vi behövde hjälp och vi skulle tacka Gud för hans godhet emot oss. Detta gav mig trygghet för hela livet och fast tro på Guds kärlek och allmakt.

TILL MOR

*Här är nejden där min mor
som barn fick leva
bliva ungdom och av sin egen moder lära
hemmets helgd och huslighet
möta kärleken och lämna
barndomslandet
för ett liv i pliktuppfyllelse
Ännu hör jag tonen i min
moders stämman
Ser henne ännu inom mig, hennes
händers rörelse
Minns ännu den goda viljan
som formade min barndoms år
till liv i pliktuppfyllelse*

(En teckning över ett Sölvesborgsmotiv, utförd av mors kusin Carl Sarauw, gav mig impuls att skriva dikten)

Min far

Ivar Wilhelm Lindgren föddes i Karlshamn den 2 november 1876, och avled den 20 januari 1959 i Stockholm på Karolinska sjukhuset. Ivars föräldrar var Aron och Matilda Lindgren. Några av Ivars syskon var Cornelia, Gustaf, Elvira, Axel och Siri. De var elva barn. Siri, den yngsta, dog i späda ålder. Ivar blev då yngst i syskonskaran.

Mina farföräldrar som båda lär ha haft höga etiska och moraliska normer var följaktligen måna om att ge sina barn en god uppfostran, båda vad beträffar lärdom och goda seder. Således sattes barnen i läroverk, åtminstone pojkbarna, som var åtta till antalet. Det var förenat med relativt stora kostnader på den tiden. I hemmet gav modern, som var djupt religiös, dem en kristen uppfostran och av fadern fick barnen undervisning i musik. För övrigt var föräldrarna enligt tidens sed rätt stränga och respektingivande, särskilt fadern. Ivar, den som blev yngst, var nog lite klen och kanske bortklemad, särskilt av sin syster Cornelia som var c:a 20 år äldre än han. Ivar avslutade sin skolgång tidigare än tänkt. Fadern satte honom då i urmakarlära hos "gubben Lundström" i Sölvesborg.

I Sölvesborg träffades far och mor. De gifte sig pingstdagen 1906. Nygifta flyttade de till Göteborg där far fick anställning. Deras bästa vänner i Göteborg blev Anna och John Arvidsson. Dessa fick en son 1908 och året efter i februari 1909 födde mor min syster Inez. Efter c:a tre år flyttade familjen till Falkenberg där jag föddes i januari 1912.

Snart ville de emellertid söka sin lycka i huvudstaden. Far begav sig först dit för att söka anställning och bostad. Mor och vi småflickor kom snart efter. Far hade skaffat en lägenhet i Enskede på Margaretavägen i ett radhus, byggt efter engelskt mönster i två våningar och med en liten trädgård på både fram- och baksidan av huset.

Snart bytte vi bostad igen, dock inom Enskede, och hamnade i en rymlig tvärumslägenhet på Handelsvägen 68 mittför Margaretaparken. Denna flytt minns jag. Kanske var jag fyra år.

Att samlas kring nytillkomna och deras flyttlass var ett nöje, särskilt för barn. Jag kommer ihåg att ungarna där i 68-an bara ville bära och känka omkring med mig för att jag var så liten och nog ganska söt i mina ljusa lockar och nätta kläder (mor höll alltid Inez och mig så fina och sydde själv våra kläder). Jag minns också att far drog uppmärksamheten till sig bland husets folk genom sitt glada sätt och kvicka tal. Vid den tiden såg han också riktigt bra ut; buskiga ögonbryn, böjd näsa, lockigt mörkt hår och lite fyllig figur.

Huset där vi bodde omgärdades av en gård med staket. Framsidan kantades dessutom av en häck och på ömse sidor om ingångsgrinden växte ett stort bigarråträäd. Detta bar dock sällan frukt. På baksidan av gården fanns utrymme dels för lekplan, dels för trädgårdsland. Dessa uppdelades så att varje familj fick en liten jordlott att odla. Vi bodde åt gatan på nedre botten, men husets grund med källarvåning var så hög, att vår bostad låg ett bra stycke över marknivån och vi hade en bra utsikt över gatan och över Margaretaparken.

Far hade anställning som förman på glödlampsfabriken på Söder i Stockholm, men han ville förstås helst utöva sitt eget yrke, urmakarmästarens. Han skaffade sig en liten bänk med nödig urmakarutrustning och tog emot reparationer på lediga stunder.

Far fick ta spårvagnen till och från sitt arbete. När han kom hem på kvällen, sedan han tagit en rask promenad från spårvagnshållplatsen, minns jag hur han hejdade sig framför vår hustrappa ett tag och sedan rusade upp för den med två viga skutt. Ibland hade han godsaker med sig som han gömde någonstans för att inte förstöra kvällsmatsaptiten. Sedan låtsades han ha glömt bort var han hade lagt gottpåsen eller att han överhuvudtaget hade köpt något. Det blev ett liv och ett spring och ett letande, varje gång likadant, tills vi äntligen fick vår beskärda del.

När far satt vid sin urmakarbänk i köket fick han sällan vara ifred för mig. Jag ville bara kramas och leka. Ibland fick jag rida på hans axlar. Då var han min lydiga häst, som jag styrde vart jag ville, särskilt mot de översta kökshyllorna

där det fanns långa rader av porslinsburkar som innehöll sviskon och russin t.ex. och annan torkad frukt och mandel och nötkärnor och vaniljsocker. Där fick han stanna medan jag ”i hemlighet” smakade på alla godsakerna.

Jag beundrade och älskade far. Jag tyckte han var kvickare, gladare, vackrare och klokare än alla andra farbröder jag kom i kontakt med. Jag kommer ihåg en gång när jag beundrade far alldeles särskilt. Det var midsommarafton. Familjerna i huset hade kommit överens om att samlas på gräsplanen i Margaretaparken och där resa en majstång. Alla gick först till skogen som inte var så avlägsen. Tanterna och barnen plockade löv och blommor till kransar och girlander, och farbröderna högg några träd och spikade ihop ett stativ. Sedan bars allt till parken, där majstången virades och pyntades. Och när stunden var inne att resa utbröt ett jubel och ett hurrande bland barnen medan farbröderna svettades och knogade. När man så småningom hade rest stången och fått den att stå rak och still och tanterna hade börjat duka fram kakor och saft och bullar och kaffe och alla ungarna blev lyckligare för varje sekund som gick, kom händelsevis en av Enskedes polis Konstaplar förbi vår festplats. Han tittade till, hejdade sig plötsligt och stirrade en lång stund på vad som försiggick. Kom sedan fram till karlarna: ”Vad har ni egentligen för er här gott folk”, undrade han, ”vet ni inte att det är förbjudet att göra åverkan i allmän park?”

Jag stod en bit på avstånd hos mor och betraktade vad som skedde. Far stod närmast polisen och blev i första hand tilltalad av honom. Nu blev jag verkligen ängslig, kall och varm om vartannat, skulle egentligen velat springa bort och gömma mig om jag inte varit så ängslig för far. Skulle han gripas och bli satt i fängelse, skulle han inte få bo hemma hos oss längre och varför såg han inte ett dugg rädd ut? Men far bara log mot polisen och sa: ”Inte har väl konstaplen hjärta att förbjuda oss att ha lite roligt här en stund med våra familjer. Så snart festen är över ska vi minsann avlägsna alla spår från den.”

Och så blev det. Vi fick stanna och roa oss till sena kvällen

– men för mig blev i alla fall den största glädjen, att far inte blev satt i fängelse.

Far avskydde allt som var långtråkigt. Han försökte efter bästa förmåga göra vårt liv rikt och omväxlande. Så här kunde t.ex. en dag gestalta sig: Mor, Inez och jag tog spårvagnen till stan, där vi fick träffa far någonstans. Vi gick sen alla fyra för att skaffa nya kläder till Inez och mig. Jag minns särskilt en gång då det skulle köpas sommarhattar till oss. Vi fick varsin ljusblå stråhatt med svart sammetsband om kullen. Vi fick till vår glädje genast ta på dem. Jag tror vi var i närheten av kungliga slottet och Gustaf Adolfs torg, för vi kom snart till Strömparterren, en liten oasis mitt i stan. Där fick Inez och jag saft och bakelser och fick springa omkring och leka och titta på strömfiskarna som höll till där med sina båtar och stora håvar.

När vi kom hem igen påminde sig far att det skulle vara friluftsteater på en Folkets Park-scen i Enskede. Vi borde egentligen gå dit tyckte han. Mor protesterade lite, för vi hade ju inte fått någon middag och barnen var nog trötta och det kunde bli sent, tyckte mor. Men far ville prompt att vi skulle gå och vi barn hade naturligtvis inget att invända emot det. Mor fick ge sig, ordna med snabbmiddag – och så iväg. Det spelades "Livet på landet". Jag minns ännu brottstycken därav. När vi var på teater eller kvällsbio tillsammans, vilket hände ibland, köptes tre biljetter; mor och far fick varsin plats medan Inez och jag fick tränga ihop oss på en. Man hade inte så god råd på den tiden.

När jag var sjuk visade far en alldeles särskild stor kärlek och omsorg, trots att han var ganska hjälplös då. Det blev mor som fick ta hand om och bota sjuklingen. Far köpte i stället små presenter åt mig och försåg mig med läckra sydfruktar, sådant som det inte var så självklart att hålla sig med på den tiden. Ibland var jag för febrig och matt för att kunna uppskatta vad han gjorde för mig. Då såg han mycket olycklig ut och kunde säga på sitt eget vis: "Mitt söthjärta, säg om det finns något särskilt du vill ha så skall far göra allt för att villfara din önskan". Far närde mig ofta med roliga överraskningar och lustiga upptåg medan mor var mer

strikt och ansvarsfull, när det gällde barnens uppfostran. På så sätt blev jag väl tillgodosedd med vad ett barn kunde ha behov utav i sitt föräldrahem – utom på en punkt.

Ibland var far och mor ovänner, och det riktigt ordentligt. Det skrämde mig, men jag vågade aldrig säga något till dem om det (annars var jag ganska frispråkig av mig), eftersom jag kände att de ansåg att det inte angick mig. Jag hade ju inte med deras privatliv att göra, tyckte de. Far kom ibland hem alltför sent om kvällarna, någon gång inte alls, kunde då vara borta ett dygn. Mor var liksom inte sig själv, var orolig och upprörd. Min ängslan var enorm. När far äntligen kom blev det gräl och hårda ord mellan honom och mor.

Efter flera sådana uppträdanden blev mitt känsloliv hämmat och jag slöt mig mer och mer inom mig själv. En slags hjälp hade jag dock. Mor hade tidigt lärt mig att bedja, inte bara aftonbönen ”Gud som haver” utan också andra böner, om tacksägelse och kraft och hjälp. Genom mors undervisning trodde jag obetingat på Gud. Mina böner blev ofta brinnande och pockande och när det hemska hände att far inte var hemma vid läggdags eller mor och far var ovänner, bad jag alltid: ”Gode Gud låt far snart komma hem igen” eller ”Gode Gud låt far och mor bli vänner igen”. Fars sjukdom och tragedi bestod i att han periodvis var alkoholist. Jag förstod det först senare, men kunde aldrig acceptera det – inte mor heller. Var och en av oss, far, mor och jag, kämpade för att bli kvitt denna börda. Men det var inte så att vi samarbetade, problemet var för ömtåligt, för genant. Av fars självförbräelser, mors besvikelse och min förtvivlan och otrygghet blev ett lidande i tysthet. Besvären fortsatte genom åren: Fars begynnande försiktiga supande, sedan omåttligheten, en tids försvinnande, återkomsten, striden, gränelserna och förebräelserna, övergången till ett normalt familjeliv (den längsta fasen) och efter en tid orosmoln igen, som bådade en ny period.

Kanske var tragedien egentligen inte så stor som vi gjorde den till. Far skötte ju sitt i stort sett och familjen kom aldrig på obestånd, men kontrasten mellan fars egentliga jag och hans ”påverkade” var så stor att det hela lätt kom att bli

överdramatiserat.

När jag var omkring sex år, tror jag, fick vi ärva en vacker taffel. Utförd i italiensk valnöt. Den kom från fars syster Elvira i Karlshamn. Hon hade då nyligen lämnat detta livet. Far var noga med att vi hanterade instrumentet riktigt, inte klinkade och hamrade på det i onödan. Inez fick genast börja ta pianolektioner – jag lite senare. Far skaffade sig en flöjt. Han tog lektioner och lärde sig snabbt att hantera instrumentet och var stundom outtröttlig med sina övningar och nådde goda resultat. Hans flöjtspelande blev också en hjälp för Inez och mig i vårt musicerande. Vi fick ofta ackompanjera fars flöjtspel. Han var ganska fordrande, noga med takt och anslag. Han hade ju musiken i blodet. Far sjöng också ibland, roliga och trevliga sällskapsvisor. Jag minns särskilt en soldatvisa, Korpral Storm, som han ibland, när vi hade kalas, framförde med inlevelse och bravur till allas förtjusning. Jag var då idel beundran och mäktigt stolt.

På hösten 1924, vill jag minnas, lämnade vi Enskede och flyttade in till stan, till Norrtullsgatan 11. Far fick där överta en affär av en gammal urmakare, fru Thim, som han tidigare hade samarbetat med. Lokalen var ansluten till lägenheten, bestående av tre rum och kök.

Senare flyttade affären till en mer konventionell affärslokal mitt över gatan och familjen flyttade en trappa upp i en våning ovanför den gamla. Längre fram i tiden bytte mor och far (som då var ensamma) bostad ytterligare två gånger. De slog sig dock ned på samma gata, Norrtullsgatan, nummer 57 och sen nummer 65.

Far läste mycket, mest historiska verk och romaner med historiskt innehåll. Han hade smak och sinne för ett kultiverat liv, älskade musik och teater och var mån om att berika vårt liv med inflytelser från kulturvärlden. Det som för övrigt kännetecknade honom var generositeten, kvickheten och humorn. I tysthet hjälpte han många fattiga och olyckliga människor och människor som kommit på glid. Till de tragikomiska upplevelser som bevisar hans inställning till avsigkomna individer, hör hans bekantskap med en gammal man som hade sitt viste i en ihålig ek i Hagaparken. Denne

sökte en gång upp far och talade om att han varit urmakare en gång i tiden (om det nu var sant). Far lät honom prata ur sig, gav honom en rock och en slant förstås. Han gick så långt att han t.o.m. besökte mannen i den ihåliga eken, som invändigt var klädd med gamla tidningar. Ett torftigt litet hem som mannen dock ej vågade bebo förrän efter skymningen, för att inte riskera att bli upptäckt av polisen. Fars besök återgäldade mannen med många återvisiter hemma hos oss och vi fick oss då till livs allehanda virriga skildringar av hans liv, som till stor del, som han sa, hade framlevts i Paris. Han hette Holst. När han kom brukade far gå ut i köket till mor och fråga om gubben Holst kunde få en kopp kaffe och några smörgåsar – det var så ju dålig mathållning i eken. Jag märkte aldrig att mor nekade någon hungrig mat och vänlighet, men säkert besvärades hon av lukten och snusket kring personer som Holst och hans gelikar.

Vi hade en gammal tandlös gumma, Hilda, som skurade farstun åt oss. Hilda avgudade far eftersom han skojade med henne och lyssnade på hennes ”ungdomsminnen” som mest tycktes bestå av sentimentala kärlekshistorier där hon själv hade spelat den åtråvärdas och oemotståndligas roll. Han drack kaffe tillsammans med henne; det var en ritual som avslutades med att de tog sig varsin pris snus ur Hildas dosa. Det där med snuset ogillade jag på det skarpaste. Det kunde möjligen gå för sig för den gamla tandlösa kärringen, tyckte jag, men inte för min, i mina ögon, så vackra och förnäma far.

Efter många år, sedan lustiga och beklagansvärda original hade slutat vandra omkring på gatorna och hade omhändertagits av myndigheterna, fick far från ett ålderdomshem på Söder ett meddelande om en gammal mans död. Denne man hade tidigare under sin levnad fått hjälp och uppmuntran av far, varför han, innan han lämnade detta livet, ville visa sin tacksamhet genom att testamentera det lilla han ägde till far; det var en liten silverkam. Den sändes till far i ett brev från ålderdomshemmet. Jag har nu kammen i min ägo.

Den periodiska alkoholsjukdomen varade hela fars mannaålder, trots motstånd och vånda. Han ville helst gömma

sig för oss, när eländet kom över honom, försökte försvinna någonstans – vi visste inte vart. Ibland gick inte det, då satt han hemma, apatisk, oigenkännlig. Jag minns en gång när jag kom hem från skolan, far var ensam hemma, satt på kökssoffan orörlig, drucken. Jag började gräla på honom, hela hans gestalt var som en stor sorglig skugga av hans friska jag. I hans närhet hittade jag en brännvinsbutelj. Desperat och högljutt gråtande hällde jag ut flaskans innehåll i vasken. Jag mötte fars blick, dimmig och uppgiven av sorg och grämelse.

En annan gång i början av en period, som tog sig uttryck i uppskruvad glättighet, var vi ensamma hemma. Det var en vacker tidig sommarkväll. Mor och Inez var på vårt sommarnöje. Far ville att vi skulle ha en trevlig kväll tillsammans. Jag märkte nog att något var i görningen, men jag tyckte, att han var så rar och trevlig och att allt nog skulle gå bra när jag var med och vaktade honom. Dessutom var jag glad att komma ut på något roligt. Jag klädde mig fin och försökte se bra ut. Far var tjusig, en medelålders gentleman i korrekt klädsel, hatten lite på svaj. Vi gick först på en friluftsteater, vi satt på de dyraste platserna. Jag kommer inte ihåg vad som gavs, för jag blev nervös när jag märkte att far gled ifrån mig alltmer, trots att han ansträngde sig att vara uppmärksam och artig. Efter teatern tog vi oss till en vacker uterestaurang där far beställde, med min och kyparens nödvändiga hjälp, en utsökt supé med så mycket spritvaror han kunde få för två personer. Han hade då redan mycket sprit i kroppen, förstod jag, eftersom han nu började förvandlas till en, i mina ögon, fasansfull skugga av sig själv. Mina kval var oerhörda där jag satt och petade i den härliga desserten som bestod av färska jordgubbar och grädde. Jag fick hjälpa honom med notan, som gick upp till ett ansenligt belopp. (Det skulle mor veta, tänkte jag.) Vi fick en taxi och tog oss hem.

Vi förstod aldrig att det var en sjukdom som far led av. Vi tog det för ett karaktärsfel. Mor hade det naturligtvis svårt, men hon var praktisk och förständig och kunde gräla av sig en massa hopade besvikelser. Jag tror att för både

far och mig gick allt mer på djupet. Han hade så höga ideal, och för mig, som tog intryck av honom, blev värderingarna kanske alltför uppskruvade. Vi kunde inte bära detta obehagliga mörka utan att i längden förlora något väsentligt, jag tror frimodigheten.

Far fick, som de flesta fäder, uppleva att barnen så småningom växte ifrån honom, gick sina egna vägar och fann honom t.o.m. ibland lite överflödigt. Han hade svårt att förstå att jag, när jag kom i tonåren, alltmer besvärades av hans ömhetsbetygelser och alla smeknamn han tilltalade mig med. Dessutom var han, vilket besvärade både Inez och mig, oerhört bekymrad och orolig när vi var ute om kvällarna, om han inte riktigt visste var vi höll hus, och aldrig vågade han lägga sig förrän vi hade kommit hem.

Jag fick veta av mor, att han kvällen efter mitt giftermål kände sig särskilt olycklig och övergiven. Inte så att han ogillade sin svärson, tvärtom, han tyckte om honom och de kom bra överens. Egentligen borde saknaden efter mig inte kännas så svår för honom, jag och min familj umgicks fortfarande livligt och ofta med mor och far, men jag tror att han anade och därför oroade sig för, att jag omsider skulle hamna i en konflikt, slitas mellan å ena sidan pliktuppfyllelsen och å den andra en stark frihetslängtan.

När jag blev gravid visste hans omtänksamhet inga gränser. Jag kände mig ensam och osäker då och föll på nytt in i rollen som hans lilla flicka. Far hade som kund den kände gynekologen professor Olow på allmänna BB, en god och förstående människa. Far ordnade så att jag fick komma till hans privata mottagning. Jag kände mig lite orolig, för jag hade egentligen inte råd att besöka en läkare som hade kungligheter (prinsessan Sibylla) och liknande till patienter, men professorn tog det som den naturligaste sak i världen att han, som han sa, skulle "sköta om herr Lindgrens dotter, när herr Lindgren skötte om mina klockor". Det hör till saken att professorn aldrig tog något betalt av mig. När jag skulle ha mitt andra barn, våren 1940, var det krig. Norge hade ockuperats av tyskarna och ofredens skugga låg hotande över vårt land. Far ängslades för min skull och ringde upp

professor Olow och frågade om jag inte redan några veckor före förlossningen helt enkelt kunde få flytta över till BB och vistas där under betryggande kontroll. Det gick naturligtvis inte för sig, eftersom BB vid den tiden alltid var fullbelagt i överkant.

Jag tror att far levde upp när han fick sina barnbarn. Han var inte så häändig att han direkt kunde sköta och ta hand om dem, men han var hjälpsam på annat sätt framför allt med uppmuntran och engagemang. Ibland när jag gick runt i Vasaparken med min barnvagn kunde han plötsligt dyka upp och skoja med mig och ge mig en påse godsaker.

Vänlighet, generositet, humor, spontanitet och en viss obehållsamhet var fars signum. För att nämna ett av tillfällena som belyser dessa egenskaper, vill jag berätta följande: Mor, Inez och lilla Marianne hade kommit till oss i Kvarnsveden, dit vi hade flyttat 1944 då Nils-Ivar var ett år. Det var meningen att far skulle komma senare, men ingen visste riktigt när. Vi satt och åt middag en dag. Det var vår och ljus. Vi var åtta personer kring matbordet, mor, Inez, Sten, jag och de fyra barnen. Samtalen var i full gång, så ingen märkte att någon hade tagit sig in köksvägen, sakta gått genom köket och hallen, in i vardagsrummet och stod vid ingången till matsalen, leende betraktande oss. Jag vet inte vem det var som först la märke till far där han stod, välklädd och snygg, med en liten resväska i handen. Resväskan innehöll inte som sig borde pyjamas, tandborste, rakgrejor och dylika förnödenheter. Far öppnade långsamt sin väska och vad fick vi se: i prydliga rader låg omsorgsfullt förpackade olika slags frukt; vindruvor, bananer, päron och olika slags godis; choklad, karameller. Ungarna blev verkligen upprymda. Men alla måste äta färdigt först, innan det blev någon utdelning. Far bereddes plats vid bordet. Inez knöt en servett under hans haka, så att han inte skulle spilla på sin fina nyköpta kravatt, jag plockade fram ännu ett kuvert, stämningen steg och måltiden fortsatte under glam och lustiga samtal.

Far avled på Karolinska sjukhuset i Stockholm. Hans sista år var ett lidande för honom. Ögon, fötter och ben hade angripits av åldersförändringar. Vi och barnen besökte honom

en tid före hans bortgång. Jag förstod inte då att besöket blev vårt sista sammanträffande i detta livet. Endast mor och Inez var närvarande vid hans dödsbädd. Jag borde kanske också varit där – eller var det meningen att jag skulle slippa se döden?

Sorgen och saknaden efter far var svår att bära. Många människor kom till jordfästningen. Det var först samling hemma hos mor på Norrtullsgatan. Efter akten i sorgeskapellet på Norra kyrkogården samlades vi alla på Stallmästargården. Senare på kvällen hade vi middag för de närmaste. Samkvämet och middagen präglades av en lugn och trygg lite glättig stämning.

TILL FAR

*Hur kunde du, en Ariel
så fångslas utav kärleken
till dem vid jorden bundna*

*Lång blev tiden här
och tappert bar du levernet
Din bittra stig beströdde du
men kvickhetens och glädjens blomster
För mig oförglömda, blev de och
hjärtats givmildhet
ditt ljusa eftermäle*

*I väntan på förvandlingen
förnam ditt öra någon gång
ett minne från de glömda landen
en sällsam melodi
förmedlad i den lilla fågelns drill
i vindens sus
i vågens lek med stranden*

*Efter många långa år
händer mig ibland, att jag
av ljud likt tonerna från flöjter
hälsas utav dig*

TUTTAN I KÖPENHAMN

Foto: Okänd ateljé

Sonja och mor Siri

Resan

- Mamma, berätta en saga – en kuslig en, ropar de.
- Inte nu väl, då törs ni ju inte sova.
- Berätta nåt annat då, till exempel när mamma hette Tuttan och var med om så mycket skoj.
- Det är så längesen – men förresten jag ska berätta lite om när min mormor och jag gjorde en resa till Köpenhamn.
- Ja, ja gör det. Men det ska vara sant.
- Självklart.

Som ni vet bodde vi, d.v.s. jag och min familj, i Sveriges huvudstad på den tiden, i ett stort hyreshus sex trappor upp. Våningen tillhörde egentligen min mormor och morfar, men den var så stor så de tyckte att den räckte för två familjer.

Morfar och Tuttan var särskilt goda vänner. Det var han som först hade börjat kalla henne för Tuttan. Annars var det riktiga namnet Karoline-Matilda. Det hade hon fått heta efter sin mormor och farmor. Morfar tyckte ju att Tuttan var ett bra mycket trevligare namn och snart började också alla andra kalla henne så. Vid högtidliga tillfällen fick hon heta Tuttan-Kamon, två namn som hörde ihop, tyckte morfar.

En dag fick mormor ett brev från sin andra dotter som bodde i Köpenhamn. Hon skrev att hon – tante Gerda – och hennes man – onkel Rasmus – ville att mormor och Tuttan skulle komma och bo hos dem över sommaren. Det tyckte Tuttan lät spännande. Hon hade ju aldrig varit utrikes förr. Pappa och mamma sa att det var nyttigt för barn att komma hemifrån ett slag. Det bestämdes att Tuttan och mormor skulle resa så snart skollovet hade börjat.

En vacker sommarkväll anlände Tuttan och mormor till Köpenhamn. Det var bestämt att tante Gerda och onkel Rasmus skulle vara vid tågstationen och möta dem. För att de lätt skulle finna varandra hade morfar, som var mycket påhittig, bestämt att alla fyra skulle bära särskilda igenkänningstecken. Mormor bar då en violbukett fästad på sitt kapp-
uppslag och Tuttan hade en svensk flagga att vifta med. Sedan skulle tante Gerda ha en röd ros i handen och onkel Rasmus en röd rosett fastbunden på sin spatserkäpp.

Så fort de kom utav tåget började Tuttan vifta med flaggan. Men det var inte så lätt för det var väldigt mycket folk på stationen och hon och mormor blev knuffade hit och dit och hade svårt att hålla ihop. Mormor tyckte att det verkade omöjligt att få tag på Gerda och Rasmus i folkträngseln, så hon föreslog att de skulle vänta tills alla hade gett sig iväg. Men det var inte Tuttan med på. Inte ville hon stå här och vänta till sist av alla. Nej då, hon trängde på och banade väg framför mormor som inte hade annat att göra än att följa efter. Hela tiden viftade Tuttan med sin flagga.

Plötsligt fick hon se, ett stycke framför sig, en spatserkäpp vaja i luften över allas huvuden. På käppens krycka lyste en röd rosett. Tuttan tjöt av förtjusning och viftade allt ivrigare med sin blågula flagga. Avståndet mellan käppen och flaggan blev allt kortare och när de bara var ett litet stycke från varandra böjde sig käppen framåt och högg med kryckan tag i Tuttans flagga. Sedan dröjde det inte länge förrän Tuttan och mormor stod ansikte mot ansikte med onkel Rasmus och tante Gerda.

– Goddä, goddä, goddä, sa de och annat konstigt, som Tuttan inte förstod, för hon hade inte lärt sig danska än. När de kom ut på gatan kallade onkel Rasmus på en bil. Men då de hade stuvat in kappsäckarna där och alla hade satt sig tillrätta i bilen fick Tuttan syn på något konstigt. *Spårvagnar* med två våningar! Det hade hon aldrig kunnat tänka sig. Så lustiga de såg ut där de gled fram på gatorna, fullpackade med folk uppe och nere. Tuttan började skratta och klappade i händerna av förtjusning.

Onkel Rasmus skrattade han också och sedan lyfte han Tuttan ur bilen och sprang med henne till en av de underliga vagnarna. Alltsammans gick med förfärlig fart och knappt hade de hunnit klättra upp till den översta våningen förrän vagnen satte sig igång. Men det var värt besväret, för där uppe hade de en finfin utsikt över trafikvimlet nere på gatorna. Mormor och tante Gerda fick åka ensamma hem i bilen.

Tuttan och onkel Rasmus hade till en början svårt att förstå varandra, för Tuttan kunde inte danska och onkel

Rasmus kunde inte svenska. Tuttan satt och tänkte på vad morfar hade sagt innan hon och mormor reste. Att det egentligen inte var någon konst för en svensk att tala danska. Man skulle bara ta en het potatis i munnen och sedan prata på som vanligt. Men Tuttan hade ingen potatis till hands. I stället hade hon fått en slickepinne av onkel Rasmus att snaska på.

Men efter en stund började de med pekleken. Den bestod helt enkelt i att de turades om att peka på ett föremål. Sedan fick var och en av dem tala om vad det hette på sitt eget språk. Och när de hållit på med pekleken en stund var de så skickliga så att Tuttan kunde tala danska lika bra som onkel Rasmus kunde tala svenska. Men det var allt tur, tänkte Tuttan, att inte mormor var med. Då hade hon nog inte fått sitta och peka så där för det var inte väluppfostrat. När de kom hem var klockan så mycket att det bara var tid att äta lite kvällsmat och sedan gå och lägga sig.

Då Tuttan kröp ned i den främmande sängen kändes det både underligt och ensamt. Hon tänkte på hur långt hemifrån hon var och att hon inte hade mamma och pappa hos sig. Hon försökte nog morska upp sig, men de förargliga tårarna kom ändå i ögonen på henne.

Efter en stund sa mormor, som var väldigt noga med allting.

– Tuttan, du har väl inte glömt att läsa din aftonbön?

Det hade Tuttan glömt. Men när hon sedan läste sitt "Gud som haver" och bett Gud beskydda mamma och pappa och alla andra därhemma i Stockholm så kände hon sig mycket tryggare och gladare och somnade snart in.

I byen

Nästa morgon när de ätit frukost sa tante Gerda att Tuttan skulle följa med henne i "byen". Tuttan såg ut som ett levande frågetecken och förstod inte vad Gerda menade.

– Att gå i byen, det är att gå ut på stan och göra sina uppköp, förstår du, sa Gerda som egentligen var svensk från början.

De fick promenera ett bra stycke innan de kom fram till de stora affärsgatorna. Där gick de in i flera olika affärer och handlade. Men Tuttan hade väldigt svårt att förstå vad folk sa, det gick så fort alltsammans och lät så grötigt, tyckte hon.

– Kom här, Tuttan, så ska du få en *iskage*, sa Gerda.

Iskage, vad var nu det för något, tänkte Tuttan. Jo, nu förstod hon. De hade kommit fram till ett glasstånd och då köpte Gerda en stor glasstrut åt henne. Det smakade mums.

– Iskage, iskage, övade Tuttan. Det ordet skulle hon nog ha användning för ofta, ofta.

Sedan kom de till en fiskaffär. Där var alla fiskarna levande. De bodde i stora vattencisterner och simmade omkring bland vackra sjöväxter och såg ut att trivas riktigt bra. När någon kom in i affären blev de nyfikna och simmade fram mot glasväggen och tittade ut.

Expediterna gick omkring med långa håvar som de fångade fiskarna med. Tante Gerda pekade ut några fiskar som hon ville ha. Men det var inte så lätt att fånga dem, så kvicka var de att komma undan. Tuttan tyckte det var riktigt synd om fiskarna som inte fick simma omkring som de ville utan måste säljas och lagas i ordning till middagsmat.

Gerda behövde också få ett par skor lagade, så de styrde kosan till "Skomager Andersen". Han hade sin lilla butik på en stor affärsgata. För att komma in där måste man kliva ned en trappa under gatuplanet. Det var svalt och lite halvskumt i den lilla skomakeributiken, dit solstrålarna aldrig riktigt kunde nå. Men skomager Andersen och hans gumma var desto soligare. Deras gamla vänliga ansikten lyste upp när Gerda och Tuttan kom in och det verkade som de-

ras besök var mycket efterlängtat. Ja, Tuttan fick de ju se för första gången förstås, men ändå såg de mycket glada ut när hon var med.

Medan Gerda talade med mästern fick Tuttan komma in till fru Andersen i hennes kök. Ja, om det var kök eller rum kunde inte Tuttan avgöra, för där fick sängar och byrå, spis och matsalsmöbel samsas om utrymmet så gott det kunde gå. Här var det enda ställe de gamla makarna kunde vistas på, när de inte arbetade i butiken.

Men det var fint, tyckte Tuttan. På byrån som var den finaste möbeln låg en gammal nött bibel och där bredvid fanns ett porträtt av en ung man. Det föreställde deras son. Den gamla log och grät om vartannat när hon berättade om sin pojke. Hon talade mycket sakta och tydligt så att Tuttan skulle kunna förstå henne.

Deras lille son hade varit det vackraste och snällaste barn man kunde tänka sig. Han hade varit sina föräldrars stora glädje, men olyckligtvis hade hans håg och längtan stått till havet så de måste låta honom bli sjöman. Sedan dröjde det inte länge förrän fartyget, som han medföljde, förläste och det stora förskräckliga havet tog deras pojke och begravde honom i djupet. Den gamla slutade sin berättelse med att försäkra att deras pojke nu var hos den gode Guden i himlen och att han en dag skulle komma och hämta upp henne och skomakaren till sig. Det var väl därför de var så glada och lyckliga, trots sorg och fattigdom, tänkte Tuttan.

Tante Gerda och Tuttan tog ett hjärtligt "farvel" av de gamla och lovade att snart komma och hälsa på dem igen.

Att komma ut i solljuset och vandra på den stora affärsgatan var som att komma till en annan värld, helt olik den de nyss befunnit sig i. Gatan var starkt trafikerad av spårvagnar och allehanda fordon. På trottoarerna sprang brådskanade människor och styrde kosan än till den ena affären, än till den andra. I ett gathörn stod en positivhalare och vevade sitt instrument och genom oväsendet skar en gatuumånglares ljudliga rop om vad han hade att saluföra.

Tuttan tyckte om att titta i de stora butiksfönstren. Tante Gerda tog god tid på sig att visa allt vackert man kunde köpa

– om man bara hade pengar. Tuttan hade kvar lite pengar från sin reskassa och för dem tänkte hon köpa sig en docka.

Tante Gerda förde henne till en stor leksaksbutik. I ett av fönstren där skyltade man bara med dockor. Och vilka dockor! Aldrig hade Tuttan sett maken. En del var lika stora som riktiga småbarn. Och så vackra sen! De hade tjockt hår med lugg i pannan och lockar runt huvudet. En del var ljushåriga, andra lite mörkare och några var alldeles svart-håriga. Men alla hade stora klara ögon med långa svarta ögonfransar, hade skära kinder och en liten, liten röd mun. Fint klädda var de också. Och alla satt uppradade i särskilda dockstolar och räckte armarna mot Tuttan som om de ville säga: ”Tag mej, tag mej – du får bli min mamma”.

Så fort Tuttan kom hem igen räknade hon efter hur mycket pengar hon hade. Det var inte så mycket. Bara två kronor och åttionio öre. Till på köpet *svenska* pengar, det skulle aldrig gå. Så nog blev hon både besviken och moloken.

Onkel Rasmus, som nyss hade kommit hem från sitt arbete och satt och läste tidningen medan han väntade på att middagen skulle bli färdig, sneglade lite på Tuttan. Så ledsen hon ser ut, tänkte han, har hon fått hemlängtan eller var hon bara trött efter allt rännande i byen. Ja, trött måste hon vara, det förstod han, och hungrig, så när middagen äntligen var framdukad och alla hade satt sig till bords serverade han Tuttan en rejäl portion med köttbullar och sås och potatis, som han visste att hon tyckte om. Det hjälpte inte, Tuttan satt bara och petade i maten och såg riktigt moloken ut.

Efter middagen tog mormor sig en liten tupplur medan Gerda diskade opp. Onkel Rasmus tog fram en godispåse ur sin kavajficka och räckte den till Tuttan, men hon ville ingenting ha. Nu blev Rasmus riktigt orolig och sa att han måste få veta varför Tuttan var så ledsen annars kunde han själv bli allvarligt sjuk. Det lät inte bra, inte fick väl Tuttan vara orsak till att Rasmus blev allvarligt sjuk. Så nu började hon berätta allt om dockan som hon tänkt köpa för sina pengar. För det första skulle pengarna inte räcka till en så fin docka som hon ville ha och för det andra hade hon ju bara

svenska pengar att betala med.

Nu började Rasmus skratta och skratta, det var som om skrattet aldrig ville ta slut och det smittade av sig på Tuttan så att hon till sist inte kom ihåg vad det egentligen var hon var ledsn för. Till sist frågade Rasmus: "Hur mycket svenska pengar är det som du har?"

Tuttan tyckte det var förargligt att tala om hur lite det egentligen var, men så tog hon mod till sig och fick fram: "Två kronor och åttionio öre". Onkel Rasmus satt och funderade en lång stund, ja en så lång stund att Tuttan blev riktigt orolig.

Till slut sa han att han kände till ett ställe långt in i Köpenhamn som sålde dockor för svenska pengar och för så mycket som Tuttan ägde. Sedan började han tänka igen, ganska länge, så det var inte utan att Tuttan blev lite ängslig. Till slut gick hon efter sina svenska pengar, lämnade dem till Rasmus och sa: "Ta du pengarna, jag litar på dig".

Då sken Rasmus upp och såg riktigt lycklig ut. Sedan kom mormor och sa att det var dags för Tuttan att gå till sängs.

Dockan

Dockan var det första Tuttan tänkte på när hon vaknade nästa morgon. Onkel Rasmus hade redan farit in till byen och tagit med sig hennes pengar. Hon tvivlade inte en sekund på att han skulle vara tillbaka till kvällen och då ha den utlovade dockan med sig.

Tuttan hade inte lust till något särskilt den dagen. Hon hjälpte mormor att nysta garn och var med tante Gerda lite vid städningen. Men timmarna gick väldigt långsamt tyckte hon innan det blev tid för onkel Rasmus att komma hem.

Hon gick ut och satte sig att vänta på trädgårdsgrinden. Ibland klev hon opp och ställde sig på grindstolpen och spejade nedåt allén, men ännu syntes ingen till. Men till slut upptäckte hon någon som kom cyklande och som började vinka åt henne. Ja, det var verkligen onkel Rasmus. I ett huj hoppade Tuttan ned från grinden och sprang emot honom.

– Så snällt av dig, Tuttan, att komma och möta mig, sa han.

– Ja, jag tänkte att jag skulle hjälpa dig att bära.

– Bära?

– Ja, dockan, vet ja, sa Tuttan. Nu började hon bli lite orolig.

– Dockan? undrade Rasmus.

– Ja, onkel Rasmus lovade ju att köpa en docka åt mig inne i byen.

– Det kan jag väl aldrig tänka mig. Det har du nog drömt, lilla Tuttan, sa onkel Rasmus.

Hur kunde han säga så, tänkte Tuttan. Det här var hennes livs största besvikelse. Hade verkligen onkel Rasmus glömt vad han lovat henne. Eller hade hon verkligen drömt alltsammans.

Tante Gerda kunde inte förstå varför Tuttan inte hade någon aptit till middagen utan bara satt och petade i maten. Onkel Rasmus sa ingenting, men ibland tittade han på Tuttan och såg väldigt finurlig ut, men det gjorde bara att Tuttan blev på ännu sämre humör. När de hade ätit fick Tuttan

duka av bordet medan de andra satte sig att lyssna på radion. Plötsligt hördes en gäll signal på ytterdörren.

– Tuttan kan öppna, ropade Rasmus. Tuttan lydde.

Utanför stod en pojke klädd i fin ljusblå uniform med mäsingsknappar och guldgaloner. När han fick se Tuttan slog han ihop klackarna, gjorde honnör och frågade om det fanns någon här som hette Tuttan. Han skulle nämligen överlämna ett paket till henne från ”Dukkekompaniet”. Tuttan stod bara och gapade och stirrade på den stilige pojken. Han skratade åt henne, gav henne en stor kartong och var snart försvunnen.

Nu började Tuttan förstå hur allt hängde ihop. Hon tittade förstulet på onkel Rasmus som inte ens brydde sig om att se åt hennes håll utan istället gömde sig bakom tidningen.

– Öppna kartongen du Tuttan, så får vi se vad den innehåller, sa tante Gerda.

Där låg den vackraste docka Tuttan någonsin sett. Med darrande händer lyfte hon upp dockan, som då slog upp sina stora, blå ögon, tittade på Tuttan och sa ”moa”, för det säger alla danska småbarn när de ropar på sin mamma. Den var klädd i ljusblå sidenkläder och hade långa guldgula lockar som stack fram under en liten hätta och som ringlade sig ned över axlarna på henne.

Tänk att bli ägare till något så vackert. Tuttan visste inte om hon skulle gråta eller skratta. Hon stirrade än på dockan än på sin onkel.

– Onkel Rasmus, sa hon.

– Hm ...

– Onkel Rasmus, sa hon igen.

– Hm ...

– Nu nästan skrek hon: Tack, tack, tack, snälla, snälla onkel Rasmus.

– Vad sa du?

– Jag tackar ju för dockan.

– Dockan?

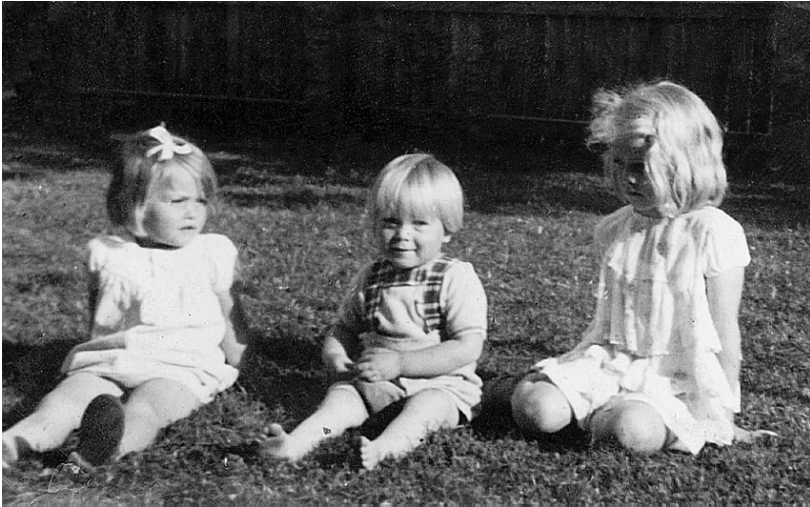
– Ja, den har ju kommit nu.

– Kommit, vad är det som har kommit?

Nej nu gick det för långt, tyckte Tuttan. I ett huj ryckte hon undan tidningen från Rasmus, hoppade upp i hans knä och kramade honom så hårt hon någonsin kunde. Men han bara skrattade och skakade på huvudet och slog ut armarna och sa:

- Jag förstår ingenting, inte ett dugg förstår jag.
Men på danska förstås.
- Jeg forstår ingenting, slet ingenting.

DOCKMAMMOR

Amatörfoto

Anna-Kajsa, Nils-Ivar och Elisabeth

Advent

Familjen är samlad kring stora matsalsbordet som är över-
sallat med silkepapper i alla kulörer, guldpapersremсор,
karameller och bokmärken. Julgranskaramellerna ska klip-
pas och man är ivrigt sysselsatt med sax och klister, nål och
tråd.

– Tycker pappa att skärt och blått blir bra till den här
karamellen? Vill pappa ha en ängel eller en guldremsa på
sin karamell? frågas det.

Lillebror sitter i pappas knä och klipper och klistrar och
klistrar och klipper. Ögonen lyser på honom och kinderna
är röda av iver – så lycklig att få vara med om julförbere-
delserna. Mamma tänder första ljuset i adventsljusstaken.
Lillebror tittar upp och säger helt sakta och sävligt: ”De hål-
ler på å bli jul nu.”

– Ja, Lillebror, säger Elisabeth, och till julen kommer jul-
tomten, det vet du väl?

– Mamma kommer jultomten riktigt säkert? undrar han.

– Ja, om bara barnen är riktigt snälla och lydiga. Och i
väggarna förstår du, sitter nu småtomtar och lyssnar och
spejar och hör efter om barnen uppför sig ordentligt.

Lillebrors ögon blir klotrunda, och han ser sej om runt
väggarna för att möjligen kunna upptäcka en liten tomte
som sitter gömd någonstans.

Elisabeth blir intresserad och berättar vidare – det är tack-
samt att berätta sagor för Lillebror, man kan få honom att
tro på nästan vad som helst. Med fantasiens hjälp styr de
kosan till sagornas rike med alla dess upplevelser. De befin-
ner sig nu bland féer och tomtar djupt inne i trollskogen där
de underbaraste saker kan hända. Elisabeth berättar och
Lillebror lyssnar.

– Man ska hålla sig till sanningen, hörs det plötsligt från
Anna-Kajsa.

– Men Anna-Kajsa, vi skojar ju bara lite med Lillebror.

– Det finns ingen riktig jultomte och man ska tala om allt
som det är för småbarn, säger hon.

I själva verket är nog Anna-Kajsa lite avundsjuk på sin

bror som ännu kan tro på tomten och på allt det mystiska som hänger samman med honom.

– Mamma, tror mamma verkligen att det finns småtomtar i väggarna? undrar hon.

– Lilla Anna-Kajsa, försöker mamma, till julen kan vi väl allesammans låtsas-tro på sån't. Och förresten så vet du väl att det finns mycket som vi inte kan se med våra ögon.

– Mamma, nu ska jag tala om en sak. Anna-Kajsa är djupt allvarlig, hon gestikulerar ivrigt med sin lilla hand och fortsätter, av dom sakerna som man inte kan se, av dom tror jag bara på änglarna och Gud och Jesus, förstår mamma det.

– Kära lilla Anna-Kajsa, mamma är så glad, att du tror på änglarna och Gud och Jesus. Mamma ska aldrig mer begära att du ska låtsas-tro på varken tomtar eller troll.

Det blir tyst en stund. Och arbetet fortskrider. Mamma känner sej underlig till mods efter Anna-Kajsas tillrättavisning, men stämningen lättar snart upp när Lillebror kommer med sitt: ”De håller på å bli jul nu.”

De gamla julsakerna måste också ses om. Ingenting får vara trasigt när det ska pyntas till jul. Pappa hämtar ned den stora jullådan från vinden, och barnen plockar andäktigt upp en sak i sänder. Först kommer julbockarna, de måste lindas om lite bättre. Och här har de girlanderna till barnkammaren och här glaskulorna till granen, de måste ha nya band. På ljushållaren sitter lite stearin ännu kvar. Barnen hjälper till att göra allt klart medan längtan efter julen blir allt starkare för dem. Nederst i jullådan ligger krubban. Barnen vecklar upp papperen kring alla gipsfigurerna för att se om de är hela. Jesusbarnet är åtminstone helt, han är omlindad med ett extra papper. Men här är en fot som är lös, den hör till Josef. Det måste mamma laga.

– Får jag hålla i Jesusbarnet medan mamma klistrar ihop Josef? undrar Lillebror.

Han tar den lilla gipsfiguren varsamt mellan sina små knubbiga fingrar och vaggar den sakta. Om en stund viskar han: ”Jesusbarnet, de håller på å bli jul nu.”

Flickorna vill sjunga julsångerna, men Lillebror som nu är trött kryper upp i pappas knä igen. Anna-Kajsa slår upp

”Glada jul, härliga jul” och till mammans akompanjemang övar de in de gamla välkända julsångerna. Anna-Kajsa sjunger helst ”När juldagsmorgon glimmar”, men Elisabeth tycker adventssången ”Hosianna” är den vackraste. När syst-rarna med sina spåda stämmor sjunger ”Hosianna Davids son, välsignad vare han som kommer i herrens namn”, somnar Lillebror i pappas armar.

Pappa bär försiktigt upp sin lille son i sovrummet och mamma försöker förmå sina små flickor att också gå till sängs. I kväll är det svårare än vanligt, men med lock och pock lyckas mamma slutligen få dem i sängarna.

De knäpper händerna och läser Gud som haver barnen kär . . . Mamma får godnattkyssen och släcker sedan lampan. Men Anna-Kajsa har fått något att fundera över.

- Mamma, säger hon, får jag fråga bara en sak?
- Ja-a, bara en sak då.
- Mamma, vem är egentligen Hosianna Davidsson?

Flytten till landsbygden

Det är lördagskväll. Helgmålsringningen tonar ut från radioapparaten, och en stilla lördagsro fyller rummet där familjen har samlat sig. Ljuslågorna från brasan kastar ett sparsamt sken in i rummet. Arbetet är avslutat för veckan. Pappa och mamma har satt sej bekvämt tillrätta i var sin länstol och barnen sitter på golvet och snaskar på sitt lördagsgott.

– Nu måste mamma berätta en saga, säger ungarna.

– Snälla ni, mamma har redan berättat alla sagor som finns.

– Ja men, envisas de, berätta då nåt riktigt, nåt som hänt.

– Mamma, säger en av dem, berätta hur det var när vi flyttade från Stockholm.

– Kära barn, det är så länge sen nu, så det har mamma glömt.

– Nej då, snälla mamma, tänk efter.

Och mamma tänker efter.

Barnen och mamma befinner sig i en liten tom stockholmsvåning. Det sista flyttlasset har gått och mamma går omkring och öppnar alla garderobs- och skåpdörrar för att se efter att ingenting är glömt, men allting tycks ha blivit nerpackat. Ändå är det på något sätt svårt att ge sig därifrån. Mamma vankar omkring i rummen för att liksom ta avsked av detta hennes första egna hem. Här har hennes små framlevt sina tidigaste barndomsår, här har de tagit de första stapplande stegen, på tapeterna en kort bit från golvet syns avtryck från små trevande barnahänder. Mamma ser tillbaka på de senaste händelserika åren, fyllda av glädje och munterhet, av möda och ängslan. För att ännu en gång betrakta den vackra utsikten går mamma fram till fönstret som vetter åt Karlbergsparken. Det är vår och träden har klätt sig i sin skiraste grönska. Solen glittrar på Karlbergskanalen där en och annan motorbåt puttrar fram. Vid den motstående stranden av kanalen reser sig Kungsholmsbergen med sina ”skyskrapor” och långt vid horisonten skönjes

Ulvsundasjön med grönskande stränder.

Men tiden hastar. Mamma beger sig av med barnen och låser för sista gången dörren till den lilla våningen. De ring-er sedan på hos grannfamiljerna för att säga adjö. Där är den alltid städande frun som aldrig tycks få fint nog, där är den "nervösa" frun som klagar på allt och alla, på tiderna, på kupongerna, på ungdomar och framför allt på husets stac-kars portvakt. Där är den gamla pensionerade rektorn som, vid avskedets stund, på sitt blida och försynta sätt uppma-nar mamma att för all del sända barnen i söndagsskolan. Det lovar mamma. Den gamle gläds åt de små och tar upp dem var och en i sitt knä och ger dem Guds välsignelse. Al-la är snälla och välmenande. Båda parter, de som stannar kvar och mamma som flyttar, känner vid avskedet en sakna-dens tagg i hjärtat och som vid många andra avskedstillfäl-len föds tanken: "Varför var jag inte öppnare och vänligare och gjorde mer för dessa människor medan jag hade tillfälle till det?"

Sista natten logerar familjen hos mormor och morfar. På morgonen är det stor villervalla för att hinna med tåget. När mormor serverar barnen morgongröten har hon svårt att hålla tårarna tillbaka. Hon är så bedrövad över att hennes kära ska flytta ifrån henne. Hon behärskar sig i det längsta, men när avskedets stund är inne är mormor upplöst i tårar. Pappa försöker med ord och åthävor förklara för mormor, att dit de nu ska flytta är det bara fyra timmars järnvägsresa och det finns alla utsikter att de ska råkas igen. Men mor-mor är otröstlig. Hon bara snyftar: "Det blir aldrig som förr, det blir aldrig som förr." Kanske inte.

Nu står taxin och väntar nere på gatan. En sista avskeds-kram och så bär det av. Nere vid Centralstationen är det liv och rörelse. Framför spärren för "Tåg norrut" är kön lång och bred. Pappa samlar ihop sina "får" och bereder plats i kön. Morfar är med och hjälper till med barnen.

Lillebror klamrar sig fast vid mamma, han blir skygg inför alla dessa främmande människor. Men väl uppkommen på mammas arm känner han sig säker och jollrar: "Åta tåg tut

tut.”

Plötsligt saknas Elisabeth och morfar. Och kön börjar röra på sig. Pappa söker förgäves efter dem.

– Titta vid gottkiosken, föreslår mamma.

Mycket riktigt, där står de två, lilla Elisabeth och gamla morfar. Elisabeth lutar sig förtroligt mot morfar och berättar något för honom. Vad kan det vara som är så viktigt? Talar Elisabeth om att dockan fått snuva eller kanske Nallebjörn varit olydig? Morfar hör så gärna på och förstår sej så väl på småflickors bekymmer. Han förstår också att de är väldigt gottsugna ibland. Så medan Elisabeth pratar, försöker morfar köpa vad butiken förmår av chokladkakor, vindruvor och kolakarameller. Men pappa blir otålig och ryter med tordönsstämma: ”Skynda på. Tåget går snart.”

Bryskt rycks de tillbaka till verkligheten och skyndar till. Men Anna-Kajsa då, vart har hon tagit vägen?

– Anna-Kajsa, Anna-Kajsa, ropar alla i korus.

– Jag är här, svarar hon, jag har hittat en vovve.

Efter en stund upptäcker de henne i sällskap med en ofantligt stor S:t Bernhardshund.

– Kom nu!

– Jag ska bara klappa vovven, säger hon.

Hon börjar vid hundens nacke och för sin lilla hand längs med den ludna ryggen och fortsätter över hans yviga uppåtsvägande svans. Det är en lång väg från djurets nacke till dess ändpunkt – svansspetsen, då går det åt många små steg innan hon är framme.

– Titta vovven gråter, när jag går ifrån den.

Ja, sannerligen, ser det inte ut som om han skulle gråta. Med fuktiga, blodsprängda ögon kastar han en längtansfull blick efter den lilla flickan. Anna-Kajsa vinkar uppmuntran till sin vän, men denne ser lika genomledsen ut ändå.

Nu gäller det att hålla samman och armbåga sig fram i kön. Pappa utför sitt livs kraftprestation genom att lotsa hela samlingen fram genom spärren, ut på perrongen till det väntande tåget. Sen ropas det: Tag plats, och alla rusar in i tåget som strax sätts i rörelse.

Från ett av kupéfönstren syns fem fladdrande näsdukar

som viftar farväl åt morfar. Och morfar viftar tillbaka med näsduken i ena handen och hatten i den andra.

– Adjö morfar, adjö Stockholm.

Och därmed är ett kapitel avslutat i denna familjehistoria.

Blåsippan ute i backarna står

Porlande vattenbäckar, sol och fågelkvitter, doft från skogens mull. Tre små barn är på upptäcktsfärd i skogens rike. De kryper på alla fyra för att bättre kunna se och ta del av livet, som vaknar i de torra fjolårsgräset. Nytt gräs börjar spira, en och annan växtplanta skjuter skott och miljontals små kryp vaknar upp till nytt liv. Här spankulerar en skalbagge, till synes ovetande om sin långa vinterdvala, och de evigt brådsående myrorna fortsätter sitt knog som om ingenting hade hänt.

Här hoppar en liten groda, barnen följer dess skutt till en vattenbäck som glatt rinner ned för skogsslutningen. De böjer sig ned och låter smältvattnet strila mellan fingrarna och kan inte låta bli att dricka lite av det kalla vattnet. De bygger fördämningar, slussar och vattenfall. Flickorna hoppar vigt omkring på stock och sten, men Lillebror som ännu är lite babyklumpig snubblar snart och får ena benet i vattnet. Skon glider av honom och seglar iväg. Han skyndar efter och griper tag i den men blöter på samma gång ner sin tröja ända upp över armbågarna. Kvickt sätter han på sig den dyblöta skon innan mamma hinner se något (som han tror) och mumlar för sig själv ”Bobo ä alldeles torr.”

Barnen springer längre in i skogen och samlar kor (gran-kottar) och lamm (tallkottar) och sedan mossa till bete. Men plötsligt får de se något under en gran, något blått som står där och lyser. De kryper närmare, rafsar bort lite gräs och se – där växer en liten blåsippplanta. Alla tre sitter tysta en stund och bara beundrar den lilla plantan – ett naturens under, genom solenergin framfödd ur skogens mull. Sedan vill de ta och känna på den och på så sätt uppleva vårens efterlängtade blomma. De undersöker knopparna, bladen och de utslagna blommorna, rafsar undan lite mer gräs, så allt det gråbruna, närmast roten blir synligt och bestämmer sig sedan för att ta upp plantan och ta med den hem. Men då kommer det oundvikliga: ”Den ska stå i mitt land för jag såg den först och då är den min”, säger Anna-Kajsa som anser sig vara ägare till plantan.

Elisabeth, äldst och därför mest luttrad i syskonskaran, inser det meningslösa i att bjäbba om vad som är mitt eller ditt, reser sig lugnt, tar Lillebror med sig och går för att söka upp ett nytt blåsippställe.

Amatörfoto

Anna-Kajsa, Elisabeth och Nils-Ivar på skogsufflykt

Anna-Kajsa väntar tills de andra avlägsnat sig innan hon börjar gräva upp plantan. Det är ett drygt arbete för henne, hon får gräva djupt för att inte skada de långa, trådsma rötterna. Medan hon gräver småpratar hon lite med blåsippplantan. Hon lovar att sköta om den så väl, så väl. Och vattna den varje dag. Hon går så helt upp i sin sysselsättning att hon glömmer allt omkring sig, nu finns det bara blåsippplantan och hon. Som en liten Puck i "En midsom-

marnattsdröm” smälter hon in i skogsbilden. När hon till slut får upp plantan med rötter och allt lutar hon kinden mot den och smeker blombladen med lillfingret – den dyrbaraste leksak kunde just nu inte gjort henne lyckligare.

Snart hörs glädjerop från Elisabeth och Lillebror. De har upptäckt en hel blåsippsfamilj under en gran. Lillebror vill i ivern ha allt, alla blommorna, förflytta hela detta blå förtjusande skogsområde hem till sig, till sitt. Men endast en, bara en enda liten planta låter Elisabeth honom välja ut. Han får hjälp med att gräva. När plantan lossnar sträcker han sina små händer emot den och genom att varsamt föra den till sitt bröst ger han uttryck åt all den ömhet en liten pojkbyting är mäktig.

När barnens samlariver så småningom börjar avta kommer de till mamma och vill ha saft och bullar. Vad vore en utflykt utan medhavd matsäck? De sätter sig runt det uppdukade stubbordet, tre små skogstroll med smutsiga händer, kolsvarta naglar och trasiga byxknän, men otroligt uppslupna. Var och en har bredvid sig en blåsippsplanta och en hög med mossa och kottar. Alltsammans ska naturligtvis med hem. Och så mumsar de på bullarna, och flickorna pratar och mumsar och mumsar och pratar, medan Lillebror får det där fjärran i blicken som förebådar insussandet.

Barnen borstas av så gott det går. Mamma och pappa måste blöta sina näsdukar i bäcken och tvätta dem om ”nosar” och ”tassar”, så att de ser någorlunda presentabla ut, innan familjen återvänder till civilisationen.

Åskmoln

– Vyssan lullan, vyssan lull, nu ska Gullan sova.

Gullan, huskatten, låter sig sakta dras fram och åter i en liten ljusblå dockvagn med uppfälld suflett och fint bäddad med kuddar och spetslakan. Han gäspar, sträcker sig lättjefullt och kastar ibland en tacksam blick på sin ömme vårdare, Nils-Ivar alias Lillebror eller Bobo. Denne fortsätter en stund med att vyssa Gullan men lämnar honom snart, då han får höra systrarna komma hem från skolan.

Anna-Kajsa, nybliven och lycklig ägare till Elisabeths urvuxna cykel, sitter i stram givakt på sin sadel, lik rytturen på sin eldige springare. Med en elegant gest anger hon körriktningen och sveper sedan in genom trädgårdsgrinden, tätt följd av Elisabeth.

Väl inkomna slänger de ifrån sig skolväskorna och Bobo frågar dem på sitt förnumstiga sätt: ”Ni kunde välän läxor-na idag?” Han får bara en föraktfull fnysning till svar.

Elisabeth vänder sig till mamma och säger olycksbådande: ”Det blir nog snart krig.”

– Hu då, vem säger det?

– Det talar ju alla människor om, säger hon med en axelryckning och med en ton som låter mamma förstå, att livet utanför hemmets väggar (mammans lilla värld) är långt mer komplicerad än mamma anar.

En kusligt aningsfylld stämning smyger sig över dem, den självklara tryggheten och säkerheten är inte så självklar längre. Ett åskmoln hotar förstöra deras soliga värld.

– Men mamma, frågar Anna-Kajsa, varför blir det egentligen krig?

– Ja, mamma vet inte så noga.

– Det beror på maktbegär, upplyser Elisabeth.

– Mamma, vad är maktbegär?

– Om vi skulle få för oss, att vår trädgård inte var stor nog åt oss, utan vi ansåg oss ha rätt att roffa åt oss lite av våra snälla grannars område, då hade vi maktbegär.

– Men hur blir det krig då?

– Jo, om vi sen var så stygga, så att vi överföll dem och

slogs med dem och försökte driva bort dem från deras hem för att ta hand om deras trädgård och allt vad där finns, då hade vi öppnat krig.

– Men mamma, det vore för besvärligt, tänk vad pappa skulle bli trött på att behöva klippa två gräsmattor.

– Och ni då små ungar, ni skulle nog inte få tid att leka så mycket, då ni måste hjälpa till att plocka alla bär som vi fick.

– Och mamma då, ger de igen, mamma fick bara stå vid spisen och sylta och safta hela dagarna.

– Men om det skulle bli riktigt krig då, mamma, vad ska vi då göra? undrar Anna-Kajsa.

– Då måste man kila ned i skyddsrum, förstår du väl, säger Elisabeth och tillägger sakkunnigt – bombsäkert, men det måste gå väldigt fort, så inte bomberna kommer över en.

Anna-Kajsa funderar ett slag, så pekar hon på Bobo och säger: ”Men vad ska den där lilla göra som inte kan springa så fort som vi, hur ska han kunna klara sig?”

Ja, hur ska han kunna klara sej? Den där lilla ser sig ängsligt omkring och har inte långt till tårarna. Han står still och funderar en stund och finner först ingen väg ut ur sitt trångmål men, plötsligt, innan mamma hinner ingripa och trösta sin lilla skatt, säger han med ett hemlighetsfullt leende: ”Om det blir krig då flyttar jag upp till Gud.”

För att befästa sitt yttrande lyfter han blicken och stirrar upp i det vitmenade taket. Han står där bredbent, en knubbig liten en, en trygg bevarare av den naiva barnatron.

Alla ler. Ute lyser solen. Ett strålknippe finner väg in till barnen, bländar dem lite, genomlyser deras ljusa hårburr och lockar ut dem till kamraterna och till lekarna.

Dockmammor

*Se min tjocka nya docka
hon kan blunda riktigt
far har köpt den, jag har döpt den
det sa mor var viktigt*

sjunger Anna-Kajsa och dansar runt med sin älsklingsdocka, en liten knubbig tingest med väna anletsdrag. Men mamma Anna-Kajsa har egentligen inte tid att roa sina barn just nu, hon måste sy kläder åt dem, och som hon anser barnrikedomen vara den högsta lyckan har hon många att klä. Så går det också undan. Genom att vika ett tygstycke mittitu, göra hål för hals och armar och sedan sy ihop det i sidorna åstadkommer hon klänningar och koltar en masse.

En bit från Anna-Kajsa, inom ett med kritstreck markerat område, bor Bobo med sina barn. De är sex till antalet och alla är – i hans ögon - under av skönhet och intelligens. Nu är det emellertid tyst och lugnt hos honom, alla sover, för han har natt. Det händer förstås ibland, att någon unge gnäller i sömnen och ropar på mamma. Då skyndar Bobo fram och tar upp den, kramar om den och säger: ”Var inte rädd du, lilla vän, mamma är ju här.”

– Hör på den, utbrister Anna-Kajsa, han tror visst, att han kan vara mamma. Nils-Ivar, jag ska tala om för dig en sak, att du kan aldrig bli mamma hur du än bär dig åt. Du får låtsas att du är pappan, som får se efter barna när mamman är på kalas.

Det där gillar inte Bobo. Ska man leka med dockor, så ska man väl också vara mamma till dem. Anna-Kajsa är ihärdig och försöker förmå honom att inse det befängda och oriktiga i en sådan tanke, men Bobo ger sig inte, utan svarar avväpande: ”I sagolandet kan papporna i alla fall vara mammor.”

Nu blir Anna-Kajsa svarslös. När Bobo börjar prata så där har hon ingen makt över honom. Med ett sursött leende vänder hon honom ryggen och återupptar sin sömnad, därmed visande sitt förakt för sådant folk, som i stället för att finna sig i sitt öde – hur grymt det än kan vara – flyr in i det abstraktas värld. Från ett annat hörn av barnkammaren kan

följande samtal avlyssnas:

– Mamma fåj illan en tajamej? jollras det.

– När Lillan ätit upp sin gröt, så får Lillan en karamell, svarar en bestämd mammaröst.

– Illan vill inte ha göt, illan vill baja ha tajamej.

Med stor inlevelse spelar Elisabeth sin dubbelroll medan hon matar i en av sina dockor den föraktade gröten. Eftersom hon anser att det också ligger något i barnbegränsningen, har hon nöjt sig med två barn, båda flickor. Men så är de också välskötta. De har båda nystrukna klänningar, skor och strumpor och en ordentlig omgång underkläder. De läggs och matas på bestämda tider och får lära sig att tacka och niga vackert.

Elisabeth hämtar väckarklockan-telefonen och ringer upp sina grannar med vilka hon utbyter en del artighetsfraser, talar väder och vind och slutar med att inbjuda dem och deras barn på kalas. Hon skyndar sig att duka och bakar en läcker tårta av kakrester och sylt, för det står inte länge på förrän de celebra gästerna anländer.

Anna-Kajsa håller sina barn på behörigt avstånd från den underliga samling som Bobo kommer dragande med. De flesta av hans ungar är lemlästade, antingen saknar de en arm eller ett ben och att döma av deras virriga ansiktsuttryck tycks de alla ha genomgått svårartade hjärnskakningar. Och kläderna ska man inte tala om. Ungarna är inlindade i olika slags skynken fastsatta med säkerhetsnålar, men för övrigt saknas de nödvändigaste plaggen. Men Elisabeth, i vars uppfostringsplan det ingår att då och då låta sina barn kontaktas med de små och föraktade, tar nådigt emot trashankarna.

Medan måltiden begås pratar mamma Elisabeth och mamma Anna-Kajsa barnkläder och barnmat, medan Bobo som icke sakkunnig lämnas utanför samtalet. Han tycker förresten, att leken börjar bli ledsam och långtråkig nu. Han tittar ut genom fönstret och får se stora snöflingor dala ned och långt bortifrån hör han pojkamraternas skrik och hojtande. Plötsligt finner han barnkammarluften unken och instängd, det är som om livet skulle rinna honom ur händerna, medan

han bara leker med flickor och dockor. Nej, det här duger inte, ut, ut måste han till mer manliga idrotter. Utan att tänka sig för slänger han alla dockorna på golvet och störtar iväg.

Anna-Kajsa som sitter med en av sina älsklingar i knät, kastar en lång blick efter Bobo och utbrister: ”Nu syntes det i alla fall att han inte är en riktig mamma.”

Tjat och prat med barn

– Anna-Kajsa, nu måste du gå och lägga dig, klockan är mycket.

– Mamma, idag förstår mamma, när jag var . . .

– Hör nu vad mamma säger, gå nu och lägg dig.

– Mamma, finns det nåt som aldrig tar slut?

– Ja, det kan väl hända, men skynda dig nu i säng.

– Mamma, förstår mamma. när jag ser en människa som jag tycker är väldigt söt och tittar länge på henne . . .

– Ja, ja, det där får vi tala om i morgon.

– . . . så ett tu tre tycker jag inte hon är ett dugg söt, vad beror det på mamma?

– Jag vet inte jag, man kanske inte ska titta för länge på nånting, då blir det bara grått och tråkigt. Men skynda dig nu i säng. Lillebror har somnat för länge sen.

– Ja, den där lilla, ja. Mamma ska väl inte jämföra *mig* med småbarn.

Med rosiga kinder och armarna sträckta över huvudet sover Lillebror lugnt i sin säng och låter sig inte störas. Mamma rättar till täcket och klappar om honom en smula.

– Mamma tycker visst att han är väldigt söt, säger Anna-Kajsa.

– Tycker inte du det?

– Jo-o, nu är han *ganska* söt, medger hon, men jag vet nog hurdan han är när han är vaken. Då är han dum och mallig. Han skulle allt lära sig att bli snäll snart.

– Ja, men du får väl inte vara så sträng mot honom, han är ju så liten.

– Mamma, kan man vara *för* liten för att lära bli snäll?

– Hm, nej, naturligtvis inte.

– Mamma, är mina lungor skära och fina än?

– Nu svarar inte mamma på någon mer fråga, gå och lägg dig.

Motvilligt gör Anna-Kajsa sig i ordning för natten och kryper i säng.

– Kom nu och sitt hos mig, mamma, för nu ska jag läsa aftonbönen, nu knäpper jag först mina små händer så knäpper

mamma sina stora utanpå – så där ja – Gud som haver . . .

Anna-Kajsa rabblar igenom sina böner, kramar om mamma och gäspar ljudligt: ”Åh, vad jag känner mig pigg, varför ska man behöva sova så mycke?”

– Mycke? Jag har läst i en bok, att såna små barn som du behöver tolv timmars sömn om dygnet.

– Å vet mamma va jag har läst, kvittrar hon, jag har läst i en bok att såna där små mammor som mamma behöver tretton timmars sömn om dygnet. Dygnet – varför heter det dygnet, mamma?

– Ne-nej, godnatt med dej, nu går jag.

I hopp om att vara fri från sin lilla pratmakerska för denna kväll försöker mamma lämna barnkammaren. Då påminner Anna-Kajsa sig plötsligt någonting, reser sig upp, slår ut med armarna och ropar:

– Mina barn, mina barn, jag har ju inte lagt mina barn.

– Det har vi verkligen inte tid med nu, det får du göra en annan gång.

– En annan gång! Mamma . . . buh-uh, förstår mamma inte att när mamma . . . bu-uh . . . är så noga med att lägga oss, så är väl jag lika noga med att lägga mina barn . . . mamma bu-uh . . . gå inte . . . stanna . . . hör inte mamma vad jag säger?

Förtvivlan och många tårar strömmande utför kinderna. Till slut måste mamma, under Anna-Kajsas benägna övervakning och noggranna instruktioner, ta hand om ”barnen” och lägga dem.

– Åh, mamma, vad de ä roligt att ha barn. När jag blir stor ska jag ha väldigt många barn, mamma, när man ska ha barn . . .

– Sch, det ska vi tala om i morgon.

Mamma stoppar resolut om sin yrvakna unge.

Glömande tid och rum, bortgliden ur verkligheten sitter Elisabeth böjd över en bok. Med hela sin lilla varelse absorberar hon bokens innehåll och försöker hinna med så mycket som möjligt, innan mamma säger: ”Elisabeth, nu är det läggdags för dig.”

– Hm.

- Skynda dig nu.
- Hm ... vasamma ... mmm jag ska bara mmmm läsa ut sidan mmm såbraså.
- Vad läser du nu då?
- MmmmmUllabellammmmmmväldigt mmmmbra ...
- Sluta nu, här får du en pappersremsa till märke – så ja, gå nu och lägg dig.
- När jag blir stor, då ska jag skaffa mej böcker, förstår mamma, många.

Med tankarna långt borta sätter hon sig på sängkanten och gäspar, stirrar ut i tomma intet och börjar långsamt klä av sig. Anna-Kajsa, som ännu inte fallit i sömn vill tillkännage att hon fortfarande är med på noterna och framgäspar: ”Elisabeth, aaah, du som läser ahhh så mycket, du har väl reda på hur aaaaah många timmars sömn du behöver om dygnet.”

Jord och himmel

Anna-Kajsa står på en stol vid spisen. Hon är klädd i förkläde och snibb och med en min à la mästerkokerska lägger hon försiktigt ned veteringar i en kastrull med kokande flottyr. Bobo står på en stol bredvid. Han är inte klädd i snibb men har istället på sig ett par kraftiga hornbågar för att bättre kunna övervaka arbetet.

– Ta upp den där munken nu, den är färdig, säger han, och så ska du vända den där – nej inte den – den andra, den har legat i längst.

– Håll dig tyst. Anna-Kajsa blir irriterad.

– Tyst! Jag kan väl inte va tyst när jag ser genom mina glasögon att du är orättvis mot munkarna. Låt mig försöka nu.

– Ne-nej, sköt du ditt och strö socker på de färdiga munkarna, och sen kan du hämta hit lite nya ringar som Elisabeth håller på och rullar.

Det är inte roligt att vara minst och jämt hantlangare åt andra. Förtrytsamt hämtar Bobo sockerpaketet men råkar i hastigheten spilla ut det mesta av innehållet på golvet.

Oj då, så förargligt. Vad ska mamma säga? Det gäller att så fort som möjligt utplåna varje spår av malören. Blixtsnabbt öppnar han en dörr, håvar fram huskatten som för tillfället är utschasad från köket. Han griper det arma djuret om buken och sopar nosen fram och tillbaka i strösockret, ivrigt kommenderande: "Slicka Gullan, slicka, var nu en snäll kisse och slicka upp allt sockret."

Gullan värjer sig och Elisabeth och Anna-Kajsa skriker och hojtar åt Bobo att låta bli. Mamma ser sig tvungen att ingripa, för att ordningen ska bli någotsånär återställd – och arbetet fortskrider.

Elisabeth gör en paus i bakningen och vänder sig till mamma. Fingrarna är degiga och den lilla näsan mjölig men ögonen röjer att tanken är på flykt och så slungar hon fram:

– Mamma, det där med att tro på skärselden är väl ändå bra förlegat?

– Men kära barn ...

Alla står handfallna. Mamma vet inte vad hon ska säga och småsystkonen gapar av förvåning och ber om en förklaring. Elisabeth som har hunnit ett litet stycke på lärdomens bana talar om för dem, vad hon läst om skärselden och vad hon överhuvudtaget vet om livet efter detta.

Det blir tyst en stund. Alla tre ser lite oroliga ut och tycker tydligen att de går en kuslig framtid till mötes. Mamma finner tillfället alldeles särskilt lämpat att komma med förmaningen: "Är ni bara snälla och lydiga kommer ni säkert till himlen."

Medan Anna-Kajsa står där och vänder sina munkar, arbetas det för högtryck i det lilla hjärnkontoret och om en stund kommer det:

– Jag ska bli ängel direkt.

– Ja-a, det ska jag med, säger Bobo drömmande och börjar omedvetet flaxa med armarna.

Det smittar av sig på de andra och snart är alla tre i färd med att leka änglar. De flaxar och hoppar omkring i köket på stolar och bänkar medan mamma får avsluta baket.

När mamma efter en stund bjuder "änglarna" på varsin tallrik munkar dalar de sakta men säkert ned till jorden igen och låter sig väl smaka.

Utan gemensamma intressen

– Ja, jag grävde ned den här nånstans.

– Härnånstans! Peka precis var det var så vi kan gräva upp den igen.

Lillebror börjar på måfå gräva i det kladdiga vårvinterödsliga trädgårdslandet och blir för varje spadtag allt olyckligare, för han finner inte vad han söker – en nyckelpiga, en sovande nyckelpiga. Det hjälper inte hur mycket Anna-Kajsa grälar på honom, nyckelpigan är och förblir borta.

– Förstår du egentligen vad du har gjort, Anna-Kajsa kippar efter andan, begravt fel nyckelpiga, det var den andra som var dö.

– Den här såg lika dö ut han, försvarar sig Lillebror.

– Det gjorde han inte alls han bara sov. Man kan väl se skillnad på en som sover och en som är dö. Aldrig, aldrig ska du få begrava något åt mej mer.

Smågrälände klafsar de omkring på den leriga gårdsplanen, får idéer till nya lekar, skojar och vänslas, grälar igen och blir så småningom inropade.

Elisabeth trippar fram till mamma med en papperslapp i handen och säger insmickrande:

– Mamma, snälla mamma, får jag gå på den här filmen – läs här får mamma se, den är så nyttig och särskilt lämplig för barn.

– Ja-adå, men då kan du väl ta de andra med dig.

Som om ett åskmoln droge fram över en klarblå himmel, så mulnar Elisabeths glada uppsyn.

– Jag skulle gå med mina kamrater.

– Ni kan ju göra sällskap allesamman.

– Men mamma, förstår mamma ingenting, Elisabeth snörper på munnen och med en tioårings hela indignation tillägger hon, vi har ju inga gemensamma intressen.

– Om det står nåt ska Elisabeth läsa, bestämmer Anna-Kajsa

– Aldrig. Ska jag sitta och läsa högt, kommer hela klassen att reta mig och förresten kan du läsa själv.

– Det kan jag väl men dom tar bort det och tar fram nåt

nytt innan jag har läst färdigt. Det kan väl inte va nåt trevligt heller.

Med en min hos den som låtit hoppet fara sitter Elisabeth och vickar på stolen och ser uttråkad ut. Mamma som också är ett småsyskon och vet hur odrägliga sådana kan vara, förbarmar sig över stackaren och smugglar ut henne så inte de andra ser det.

– Mamma, vart tog Elisabeth vägen?

– Hm, hon gick visst.

– Då kan väl mamma följa med oss?

– Oh nej, mamma har inte tid. Men gå och fråga pappa, han är i vardagsrummet.

Ja, därinne är pappa, nedsjunken i en fåtölj, till hälften dold av en tidning, iklädd tofflor och rökpipa och förstrött lyssnande till radions grammofonmusik som just bjuder på ”Med dig i mina armar”, smäktande framsjungen av en sonor stämma.

Ungarna betraktar pappa en stund men anser utsikterna till biobesök lika med noll. De lommar ut till mamma i köket.

– Nå, va sa pappa?

– Han sa ingenting, han bara kopplar av.

– Då får ni gå själva. Ni har ju varandra, lilla Anna-Kajsa, tröstar mamma.

– Ja, men vi har inga gemensamma intressen, blir svaret.

Uppfostringsfrågor

– Mamma, dom har börjat sälja glass nu!

Anna-Kajsa ser vädjande på mamma, som ur sin unges klarblåa ögon kan utläsa ungefär följande: ”Nu har jag talat om att de finns glass att köpa och mamma vet, att glass ä de bästa som finns, så om mamma ä riktigt bussig ger mamma mej tjugufem öre till en glasspinne.”

Inte utan strid låter mamma förnuftstänkandet segra över känslotänkandet och svarar på mammors vis: ”Inte får du nån glass nu när du ska äta middag, då förlorar du ju bara aptiten.”

Familjemedlemmarna sitter runt matbordet och förtär sin soppa. Bobo påminner sig plötsligt någonting, lägger ned skeden, blickar triumferande ut över matlaget och ropar: ”Idag är det jag som har plockat ihop middan.”

– Skryt lagom, jag såg väl att de var mest ogräs som du hade plockat, när mamma rensade nässlorna, kommer det från Anna-Kajsa.

Bobo flyttar lite närmare mamma, lägger smeksamt sin lilla knubbiga hand i mammas knä och säger med en ton som röjer idealbarnet: ”Jag vill så gärna hjälpa mamma.”

Rörd blickar mamma ned på sin lille son som sitter med sedesamt sänkta ögon och fortsätter äta sin soppa.

– Märker mamma inte att han bara gör sig till, för att han ska få beröm, menar Anna-Kajsa, han måste ju göra nånting om dagarna. Han kan ju inte klättra i träd som jag gör, för det är han för tjock till.

– Kan inte jag klättra i träd, jag brukar sitta uppe i högsta trädtopparna och gunga, men det gör jag bara, när jag är – nu kommer Bobo fram med något mycket väl genomtänkt, drar in lite extra luft och utstöter – när jag är *genomskinlig*.

Den sista larvigheten lämnar Anna-Kajsa åt sitt värde, men tar i stället fasta på vad Bobo först sa och säger mycket allvarligt:

– Hör mamma att han ljuger?

– Äsch, han fantiserar ju bara.

– *Fantiserar*, hur länge ska mamma hålla på me att säja

att han fantiserar när han ljuger? Nu är han väl så stor, så att han kan lära sig tala sanning?

– Hm.

Amatörfoto

Anna-Kajsa och Elisabeth

– Förresten ska ja tala om nånting för mamma, försätter den lilla pratmakerskan. Elisabeth hon talar inte om allt hon vet, för hon är med i en *hemlig klubb*, och ja får inte vara me. Dom har så mycket dumt för sig, förstår mamma, dom pratar så konstigt och viftar med fingrarna och rycker på axlarna och allting betyder nåt särskilt. Så där får hon väl inte hålla på, mamma?

Elisabeth som alltmer gått in för att söka sälla bort ovä-sentligheterna i sitt liv har istället för att delta i sysko-nens snabb öppnat ett mer djuplodande samtal med pappa. Vid Anna-Kajsas anklagelse lystrar hon emellertid till och förklarar: ”Jag vill absolut inte röja våra hemligheter, men mamma kan ju få veta, att vi arbetar mest för *välgörande ändamål*.”

– Oj då, va gör ni då?

– Ja, vi har inte satt igång riktigt än, vi måste först ha *lokalfrågan* ordnad.

– Kunde ni inte hålla till här nånstans?

Efter ett hastigt blicksvep över sin imponerade och inte så lite nyfikna familj, svarar medlemmen av hemliga klubben: ”Men mamma, vi behöver framför allt arbetsro.”

Middagen är avslutad. Alla har gått från bordet – alla ut-om Anna-Kajsa. Hon har ännu inte fått i sig soppan.

– Mamma, när mamma så väl vet, att jag inte tycker om *brännässlesoppa*, varför ska mamma ge mig det då, snyftar hon.

– Kära barn, det är bara för det är så nyttigt, och för att mamma tycker så mycket om dej och vill dej så väl. Förstår du inte det?

Barnet förmår endast ge mamma ett medlidsamt leende till svar. Men mamma tycker det är synd om sin lilla unga och ger henne – barnuppfostringsexperterna till trots – löfte om en glasspinne om hon snällt äter färdigt.

Som genom ett trolldrag har hon fått i sig soppan, föser sen undan tallriken, rabblar ”tackgodegudförmatentacksnälla-mamma”, knixar till, skjuter fram sin lilla handflata under mammas näsa och begär: ”Tjufemöre.”

Rytmens verkningar

Nils-Ivar har ingen respekt för välklippta gräsmattor, nykratade sandgångar eller konstfullt arrangerade blomsterrabatter; han älskar den djupa skogen, där växandet sker efter andra planer än trädgårdsarkitektens. Ljuvligt är det tycker han att genom att föra sin lilla hand mellan fuktig mossa och kala stenhällar lösgöra partier av den mjuka sammetsklädseln. Ljuvligt också att klämma på grankådan eller att med fingertopparna söndersmula barkbitar och kottar.

Han är god vän med myror och skalbaggar och särskilt ömmar han för de små Maria-nyckelpigorna som måste flyga hem till sina bröder för att få mat och kläder.

För att personifiera denna sin kärlek till skogen har han skapat häxan Sona – en inbillad skogsvarelse, som han nu har låtit taga fast form i ett bildverk. Med hjälp av färgpennor i alla kulörer har han utmålat häxan Sonas liv och leverne i skogen.

För att väcka beundran – som ju lär vara varje människas fåfängliga strävan – vill han visa sina systrar vad han har åstadkommit; men eftersom de inte är så intresserade av hans verk, har han måst muta dem med kola, köpta för hopsparade slantar.

– Titta här, här kokar Sona gröt till fåglarna – och här kommer tomten och hälsar på, förklarar han och visar fram några bilder.

På grund av den oerhört stora intellektuella klyfta som råder mellan en 6-åring och en 11-åring har Elisabeth intagit en överseende, lätt uttråkad attityd, och Anna-Kajsa som till en början är rätt nyfiken på bilderna och berättelsen märker snart också hon att Nils-Ivars fantasterier inte är någonting för henne. Någon har knäppt på radion och ut tonar en melodi av hottigaste slaget. Som på ett givet tecken börjar de två små flickhuvudena vicka från sida till sida i takt med musiken och rörelsen fortplantar sig snart till axlarna, som med jämna mellanrum utför vissa spastiska ryckningar efter de rytmiska tongångarna, vilka om en stund blir för flickorna så över alla gränser eggande att de inte kan sitta stilla utan

måste upp och röra på benen. Som mekaniskt uppskruvade dockor struttar de nu omkring på golvet.

Behärskad och till synes oberörd samlar Nils-Ivar ihop sina bilder, får bort pappren på de återstående kolana och stoppar allesamman i munnen. Han bevärdigar inte tokstolarna med en blick utan hänger sig åt tuggandet och låter den därvid uppkomna njutningen helt eliminera den besvikelse han nyss kände.

Mamma som inte kan åse detta frosseri utan att ingripa förklarar för pojken hur skadligt det är för tänderna med allt snaskätande. Han tar god tid på sig att tugga ihop kolamassan till en klump som han sedan förpassar till ena kindhålet, ser lugnt på mamma som han tycker bara fäster sig vid småsaker och förklarar: "Jag tycker bara det är skönt att ha hål i tänderna, nu när de ä så varmt."

Anna-Kajsa ger mamma råd

– Lilla vännen, försök nu äta upp det här ägget, så blir mamma så glad.

Mamma sitter på Anna-Kajsas sängkant och trugar, men barnet viftar bara avvärjande med handen. Storögd och blek med en mormorsschal över axlarna sitter den lilla konvalescenten i sängen och plockar med sina små presenter och brev som ängsliga släktingar har skickat och med en för hennes belägenhet lämplig min av värdighet suger hon till sig orden i alla de ömma och kärleksfulla hälsningarna. Ytterst nådigt överrätter hon ibland av sitt överflöd, en tablett eller en chokladbit åt sina snaskhungeriga syskon.

Anna-Kajsa har plötsligt blivit medelpunkten i sina föräldrars intressesfär. Pappa jäktar i affär och ur affär för att skaffa för tillfället svåråtkomliga bananer åt den lilla, och mamma lovar en berättelse för varje liten smakbit Anna-Kajsa kan klämma ned.

Elisabeth och Bobo börjar känna något av periferimänniskornas övergivenhet och försöker var och en på sitt sätt arbeta sig in emot centrum.

– Ähum, hm, det känns så konstigt i halsen, mamma, säger Bobo mycket dovt, jag kan nästan inte tala.

– Äsch, det är bara inbillning, gå ut och lek med dig nu.

– Ska jag gå ut, när jag är så sjuk? Oh, mamma (han har plötsligt fått igen sin gälla röst) om mamma visste vad jag har ont i hjärtat, jag tror jag dör snart.

– Kom och sitt i mammas knä, så blir du snart bra i hjärtat.

Från att ha varit den kavate lille pilt som på senare tiden alltmer glidit ifrån barnkammarlekarna för att i stället ägna sig åt "killarna" och "gänget", förvandlas han nu till en liten baby som villigt låter sig vyssas i mammas famn.

Elisabeth klampar i golvet, slår i dörrarna och är förfärligt högljudd: "Mamma, jag vill bara fråga en sak", säger hon, "är det verkligen så märkvärdigt med en unge som är lite sjuk?"

– Inte precis märkvärdigt, men . . .

– Aldrig har väl jag fått äta mig mätt på bananer.
– Men du är ju aldrig sjuk.
– Är inte jag, säger hon förtrytsamt, och de friska äppelkinderna får en allt starkare färg, jag ska tala om för mamma, att jag är sjuk ganska ofta – nästan jämt – fast jag talar aldrig om det.

– Men kära barn då, kom till mamma.

– Ma-amma.

Snart dignar mamma under bördan av två jättbabys som trängs om platsen i hennes knä. Anna-Kajsa ler roat och som hon är van vid att nämna saker och ting vid deras rätta namn, viskar hon: ”Mamma märker väl, att de inte ä nåt fel med dom – dom ä ju bara avundsjuka.”

När avundsjukan gett med sig en smula får Bobo tillsägelse att gå ut. Han nekar blankt. Mamma lockar och lirkar – tjatar – befaller. Ingenting hjälper. Han vill inte.

Anna-Kajsa åser det hela. Vis och klarseende (kanske genom det avsidestagande som sjukdomen har påtvingat henne) ger hon mamma följande råd: ”Mamma, nästa gång mamma vill att Bobo ska ut, så säj att han inte *får* gå ut. Då ska mamma se hur gärna han kilar iväg. Mamma förstår han har nog kommit in i trotsåldern igen.”

Och mamma är tacksam för varje litet råd, varje liten vink som kan tjäna till att något jämna den knaggliga väg som en barnuppfostrare har att gå.

Intet är som väntans tider

- Hur många, har ni förvridit huvudet på?
- Ni är för odräglig med era frågor.
- Vågar jag hoppas?
- Goddag yxskaft.

Fnittrande sitter Elisabeth och Anna-Kajsa i varsitt soffhörn och leker ”frågor och svar”. Då och då sveper Bobo förbi dem. Fräsande, tutande och salivsprutande förflyttar han sig omkring i husets alla vrår manövrerande antingen en inbillad spak eller en ratt, beroende på om han är lokomotiv eller motorfordon.

Regnet sköljer fönsterrutorna och gör sikten ut oklar, allt blir grått och disigt – ingenting lockar barnen till utomhuslekar.

- Är ni giftaslysten?
- Jag törs inte för mamma.
- Brrrr – tut, tut – se upp för långtradarn.

Långtradarn blir utkallad i köket för att städa undan efter sin föregående lek – pappersklippningen. Massor av tidningsurklipp ligger kringströdda på köksgolvet, från porträtt av Stalin och 50-åriga födelsedagsgubbar till bilder av härmedvetna flickor och flickor med stomatol-leende.

- Inte kan väl en Volvo-Diesel städa.
- Jodå.
- Nä, vänta kommer vägskrapan.

Bobo tar sats, böjer sig bakåt, super in så mycket luft hans lungor förmår – och så brakar oväsendet löst – frustande och stånkande gör vägskrapan entré på köksgolvet, för ut sina griparmar och håvar till sig skräpet som med ett slags underligt väsande uppsamlas i en papperskorg.

- Mamma, ä de jul snart, undrar han.
- Ja, snart så.
- Mamma, kan jag inte få några lamm i julklapp för jag tänker bli herde.
- Var ska vi ha dem någonstans?
- Vi kan väl ha dem här i köket – dom kunde gå omkring här å titta på när mamma lagar mat och när dom ville nån-

ting så skulle dom säga bä-ä-ä. Tänk, mamma så trevligt vi skulle ha, mamma, låt mej få små lamm.

– Jag talar inte om vad du ska få.

– Nä, jag tänker inte tala om va mamma ska få heller – men de ä nåt väldigt bra i alla fall – nåt som är bra att ha när man lagar mat.

– Säj inget mer nu.

– Nä, jag ska inte tala om de – de ä nånting som man har när man vispar.

– Hm.

– Åh mamma, blir de aldrig jul snart, va jag längtar.

Ja, vad han längtar och väntar och ser fram emot den dagen på året som är ljuvligare än alla andra. Den dagen då hans käraste önsknigar kanske kan gå i uppfyllelse. Och nu i dessa väntans tider har han ingen ro i kroppen, ingenting är riktigt roligt – ingen lek, ingen saga, inga bilder kan gripa honom helt, när hans tankar bara kretsar kring tomten, pepparkakshjärtan, Jesusbarnet i krubban och allt det som för hans lilla pojksjäl betyder lycka och salighet.

Så tvingar han sig till en tankens helomvändning och förklarar:

– Nä, nu måste jag gå ut.

– Inte ska du väl gå ut i det här vädret?

– Jo, jag ska ut och jaga tjuvar.

– Törs du de?

– Törs – man måste väl så inte mammorna går omkring och ä rädda.

– Hm, men var inte ute så länge.

Medan Bobo därute i regnet och mörkret utför sina låtsas-hjälteedåd fortsätter Elisabeth och Anna-Kajsa, bubblande av skratt, sitt replikskifte.

– Gillar ni månskensaftnar?

– Jo, i mina unga dar.

Morgonstund har guld i mund

Tidig morgon. Mörkt och kallt. Med uppjudande av hela sin energi försöker familjemedlemmarna rycka sig ur sömnens grepp, hejdar sig och vänder sig gäspande på andra sidan för att lycksaligen insomna igen. Det är ju söndagsmorgon. I detta ljuvliga tillstånd, mellan sömn och vaka, styr de medvetet sina drömmar och njuter av att bara ligga och lata sig. Dock icke alla.

– Hur mycke ä klockan, mamma? Det är Bobo som frågar.

– Hon är väl sex–sju så där.

Inte för att han förstår sig på tiden men frågar ändå för att varje morgon konstatera: ”Tänk att hon ä så mycket, nu har jag sovit alldeles för länge.”

– Tyst och stör oss inte, ropar en röst i mörkret.

– Jag kan väl inte ligga här, när jag har så mycke att göra, säger han.

I en blink är han i sin lekvrå, varifrån alla de andra kan uppfatta ljudet av hästars gnägg, kors råmanden och de små lammens bråkande. Djuren i leksakslagården har också vaknat.

Mamma som i sömn som vaka inte kan släppa tanken på barnens välbefinnande utstöter med stor möda: ”Ta åtminstone tofflorna på dej, det ä ju så kallt på golvet.”

– Asch, de ä bara hemtrevlit, svarar det morgonpigga barnet.

Men mamma har snart somnat om och Bobo leker ostört i sin vrå. Efter en stund vaknar mamma till vid något som surrar och viner i luften. I skumrasket skymtar hon en pyjamasklädd figur, som balanserande på hennes sängkant, låter en bevingad tingest som han håller i handen beskriva cirklar och störtlopp över hennes huvud.

– Bzzzzzzzz, Vzzzzzzzz, Bzzzzzzzz – pang.

– Vad tar du dej till unge, rycker du mamma i håret.

– Nä-ä, det var inte jag, de ä helikoptern som fastna i mammas papiljotter.

– Hör du, kan du inte gå nånstans för dig själv, mamma är så sömnig.

- Jo-o, jag kan väl gå ned i källarn och hugga ved å elda.
- Nej, det får du inte, säger mamma, vänder på huvudet åt sidan och höjer rösten: ”Pappa eldar.”

Pappa, som hittills inte gett ifrån sig något livstecken, börjar långsamt resa sig upp, sitter kvar en stund på sängkanten, gäspar och håhåjajaar några gånger, beger sig sedan, toffelhasande och med morgonrockssnoddarana släpande efter sig, ner i de djupa källarvalven för att utföra sina husfaderliga plikter.

- Bobo, kom hit me min docka, ä du snäll.

Det är Anna-Kajsa som vaknat.

I ett huj har han ryckt upp dockan ur vagnen och dansar runt med henne och som den filur han är överöser han det förvånade, docktäcka ansiktet med kladdiga, smällande kyssar och ger henne så våldsamma smekningar att det skramlar och rasslar i den lilla dockkroppens innanmäte.

- Va tar du dej till, skriker Anna-Kajsa.

– Hon ä ju så söt så snart pussar jag ihjäl na.

– Ge mig dockan och gå å dra upp rullgardinen så vi får se om de blitt nått.

– Ja, de har blitt nått, mycke, vi måste snöploga, konstaterar Bobo, å titta månen ä uppe. Ä de långt till månen, Anna-Kajsa?

– Nä då, de ä inte så långt som till stjärnorna.

– Nä de ä inte långt alls, ja kan ju se va dom gör där, nu vinkar dom åt mig – hej, hej.

– Larvpelle.

– Jag kan förresten se in i stjärnorna också, för ja har stjärneögon, de har mormor sagt.

– Skrytmåns.

– Inbilla dej ingenting, gäspar Elisabeth (den morgonsöm-nigaste), stjärnorna ä så långt borta, så de tror ni inte, de ä flera hundra ljusår dit, förstår ni, de ä så långt som ljuset hinner gå på ett år, och tänk flera hundra ljusår . . .

– Kan ljuset gå?

– Ja då, men de går så fort, så de syns inte.

– Ä de lika långt till himlen?

– Mycke, mycke längre, de går inte att tänka så långt ä de.

– Ä de verkligen så långt till himlen?

– Ja-a.

– Ä de inte väldigt tröttsamt då för alla döda som ska opp å bli änglar? undrar Anna-Kajsa, familjens kuggfrågeexpert.

Bobo, som så här på fastande mage, har svårt att delta i detta högintressanta samtal, ropar till mamma: ”Jag tar å steker mig nåra ägg!”

Stekta ägg har för Bobo någonting av äventyrets fläkt över sig. Steker ägg det gör man, när man kommer sent hem från en utflykt och hastigt ska få något ätbart. Steka ägg kan man också göra ute över en primitiv eldstad, men det blir oftast sotiga och trasiga stekta ägg. Och några dagar före jul, när brådskan är som mest hektisk, brukar man äta stekta ägg till middag.

Nu, då alla andra dåsar i sina sängar finner Bobo tillfället lägligt att själv lära sig konsten. Tjusigt det där att knacka sönder skalet mot stekpannekanten och sedan se om ägget kommer på rätt sida, om det hamnar i stekpannan och förvandlas till en vit plätt med en gul boll i mitten – eller om det bara blir kladdig smet på spisen.

Mamma, som inte har särskilt höga tankar om sin unges sons kokkonst, finner det säkrast att sälla sig till den morgonpigge.

Resonemang före skoldags

– Hur mycke ä klockan, mamma, hinner vi?

I flygande fläng snör Anna-Kajsa och Elisabeth sina pjäxor. Bobo står bredvid och agerar hejaklack: ”Ni hinner inte, ni hinner nog, nog, nog, heja, heja . . .”

– Får vi te idag, fint – choklad är så barnsligt förstår mamma, säger Elisabeth och utbrister i samma andetag, de händer sällan nånting nu för tiden, förr i världen kunde man hitta skatter, som var nergrävda i jorden, och så kunde man låsa in tjuvar i garderober, ibland spökade de också. Tänk så spännande . . . nu hände de ju aldrig nånting.

Anna-Kajsa, som fortfarande tycker livet är rätt spännande och för vilken ännu ej ”stugan blivit för trång”, ser misstroget på sin syster. Efter en stunds funderande förklarar hon: ”Mamma hör väl att hon har läst en bok nu igen.”

– Ja-a, hon har läst en bok, sluter Bobo.

– Mamma, undrar den som läst en bok, var har vi egentligen alla våra gamla familjesmycken?

– Familjesmycken?

– Ja, är dom kanske nergrävda nånstans, undrar hon förhoppningsfullt.

– Nergrävda – ne-nej, dom blev bortsnillade nån gång på 1100-talet av ett par gamla opålitliga familjespöken.

– Mamma, nu ska vi inte fjanta oss, tillrättavisar Anna-Kajsa.

– Jo, jo mamma, berätta mer om spökerna, hojtar Bobo, som tycker det hela börjar bli småtrevligt.

– Nej, nu ska jag tala med mamma om en sak som jag har tänkt på länge – mamma, tror inte mamma som jag att Adam hade bruna ögon?

– Hade Adam bruna ögon, det har jag inte tänkt på.

– Men de har jag. Mamma förstår att Eva – hon var nog väldigt fin tror jag, hon hade säkert blåa ögon det känner jag på mej, å långt ljust hår. Tror inte mamma de?

– Jo-o.

– Ja, då förstår väl mamma att alla människor som har bruna ögon måste ha fått dom efter Adam. För sånt ärver

man ju, gör man inte?

– Jo-o, du har nog rätt ska du se, men skynda på nu annars hinner ni inte.

– Ni hinner inte, ni hinner nog, ni . . . , retas Bobo.

När de fått på sig ytterkläderna och står i dörröppningen ropar mamma: ”Ni kan väl läxorna nu!”

– I alla fall jag, svarar Anna-Kajsa, åtta gånger åtta är väl sextitre – hej då mammisen!

Innan Elisabeth slår igen dörren sticker hon in huvudet och frågar:

– Mamma, är mamma frälst?

– Va menar du med det?

– Jag bara undrar, jag vet en som blivit frälst, det kostade en krona, nä nu måste jag kila, hej, hej.

Med en smäll slår dörren igen mitt framför näsan på mamma. Bobo betraktar henne en stund och undrar sedan: ”Tyckte mamma de var dyrt?”

– Vilket då?

– De där som Elisabeth sa att man kunde bli, de där som kostade en krona.

Svarte Petter

- En gång till, pappa, bara en gång till.
- Nej, jag har inte tid, jag måste gå nu.
- Jo, pappa, bara en liten gång till, kom och sätt sej här, så ska jag dela ut.

Med hatten på nacken och trenchcoaten halvknäppt sätter sig pappa på halltrappan. Och medan tålamodet sakta glider mot sin gräns, tar han emot kortlapparna som Bobo metodiskt och utan någon som helst brådska delar ut.

- Jag undrar om pappa vinner, skojar han.
- Skynda på jag har bråttom.
- Jadå, nä nu – nu – nu vann jag igen, hurra – pappa blev Svarte Petter.

- En gång till.
- Nej, nej, gå till mamma nu, säger pappa och flyr sin kos. Omsorgsfullt blandande kortlapparna funderar Bobo på hur nästa offer lämpligast bör angripas.

- Mamma.
- Hm.
- Om mamma får dela ut ska vi spela Svarte Petter då?
- Nej.
- Men om mamma får vinna då?
- Nej har jag sagt, jag kan inte spela Svarte Petter nu.

Lek nåt annat nu.

- Det går inte, jag kan bara spela Svarte Petter nu. Mamma – kom.

– Nej, säger mamma igen. Hon har vid det här laget spelat Svarte Petter på sängkanten, vid frukostbordet, vid symaskinen och under en del pågående telefonsamtal.

- Rrrrrr.

En signal på ytterdörren. Bobo öppnar.

På scenen inträder nu den räddande ängeln. Klädd i djupt neddragen sportmössa, skinnväst och höga gummistövlar och mellan varje fingertopp bärande en butelj travar han ut i köket. Trygg och fåordig lämnar han sin vara, griper efter de framsatta tomglasen och går, intet ont anande mot dörren. Men Bobo ockuperar utgången.

- Vill farbror spela Svarte Petter med mej? frågar han.
- Spela Svarte Petter – nu, nej det går inte.

Bobo, som vid det här laget är van vid motsägelser, tar nu till sitt pålitligaste vapen. Med oändligt sorgsna, i tursammaste fall en aning fuktiga ögon betraktar han sitt offer och klagar: ”Ingen bryr sig om mej, jag har så tråkigt.”

Den godtrogne öl- och läskedrycksutköraren, som i Bobo ser det stackars försummade barnet, grips av medlidande. Det blir lite skrammel med tomglasen och sedan sätter sig de båda på halltrappan och börjar spela. Efter en stund jublar Bobo. ”Jag vann, jag vann – farbror blev Svarte Petter!”

Det blir lite tomskrummel igen varpå ”ängeln” gör sorti. Under tiden har mamma haft diverse funderingar.

– Hör du Bobo, va är de för fel med Svarte Petter egentligen, jag tycker han ser både glad och trevlig ut, försöker mamma.

– Men mamma, de ä ju en *neger* vetja, svarar Bobo.

– Tror du att de är nåt fel på negrerna då?

– Svarte Petter är neger och han är dum, säger barnet, som tydligen redan blivit smittad av skeva och oriktiga tankar.

Nu följer en populärt framställd utredning över den vita och svarta rasens likaberättigande, varefter Bobo helt generöst föreslår, att man borde tillverka Vite Petter-kortlekar att roa de små negerbarnen med.

Läggdags

– Ska jag gå å lägga mej nu när de ä alldeles ljust – men dom då? säger Bobo och pekar på sina bollkastande systrar.

– Vi ä inga småglin, kommer det blixtsnabbt från Anna-Kajsa som just missar ett kast och sträcker sig efter den bortrullande bollen, varvid yttersta kanten av hennes rosa-färgade onämnbare blir synlig.

– Hö, brallorna syns, brallorna syns, retas Bobo.

– Angår det dej då?

– Tänk att ni aldrig kan vara sams, klagar mamma.

– De va hon som börja.

– Nä, de va han.

Elisabeth, som bara sitter och väntar på sin tur i bollspelet, börjar fundera över ditt och datt, tanken väcker till liv idéassociationer, varav nya tankar föds, som glider in i de mest otroliga banor och fjärrar sig alltmer från utgångspunkten. Efter en stund når hon en återvändsgränd vilket resulterar i följande fråga: ”Mamma, hur har vi det egentligen med Sveriges försvar?”

– Hm, de är väl bra, tänker jag.

– Har vi några atombomber att komma med ifall det blir krig?

– Då kommer den heliga anden, säger Bobo.

– Heliga anden?

– Ja, han kommer fast han inte syns, de har min söndags-skolefröken sagt. Hon vet väldigt mycke om Gud och heliga anden å dom andra oppe i himlen, förstår mamma.

Anna-Kajsa låter bollen studsas mot handflatorna, knytnävarna, knäskålarna och är helt engagerad i bollspelet. Han beskriver samma upp- och nedåtgående rörelse och följer samma arbetstempo som bollandet, och på den yttersta änden av en hårslinga vippar hennes nerglidna hårrosett.

Det är inte utan beundran i blicken som Bobo ser på henne ”De ä nåt visst me tjejer i alla fall,” tänker han, ”nåt speciellt tjusigt – och dom där små fötterna som jämt guppar upp och ner – bollar inte tjejerna så hoppar dom rep eller hage . . .”

– Kom nu och lägg dej unge.

- Nej men mamma ä dagen redan slut?
- Jadå
- Ja har ju inte hunnit *tänka* nåt än – igår tänkte ja mycke, förstår mamma. Då tänkte ja färdigt om Jesus.
- Färdigt?
- Ja-a, han dog aldrig, förstår mamma – de va bara hjärtat som vila sej ett tag.

Tillfreds med denna sin nyförvärvade insikt framgäspar han aftonbönen och somnar snart denna vårkväll, trots att det fortfarande är alldeles ljust och trots ljudet som kommer från systrarnas bolldunk, vilket påminner honom om, att han bara är ett smågli.

Det märkvärdigaste

- Mmmmmm oooooo rrrrrr, Mor. Hörde mamma?
- Jadå, är det roligt, tycker du?
- De ä de roligaste som finns att gå i skolan.
- Tycker du verkligen det?
- Jaa, de ä de enda jag vill.

Efter denna försäkran från sin förhoppningsfulle son, börjar mamma i tankarna staka ut hans lysande lärdomsbana – ser honom i andanom erövra den grå mössan, den vita mössan och varför inte fortsätta och tänka sig sin förtjusande telning omsider iklädd den svarta veckade sidenhatten . . .

- Tänk Bobo, att du tycker de är så roligt att gå i skolan.
- Jaa, de ä de enda jag vill.
- Ja tänk du så märkvärdigt, säger mamma helt överväldigad.

Men Anna-Kajsa, som fri från känslotänkande, på ett sakligare sätt kan bedöma sin broders eventuella studiehåg fnyser: ”Men mamma, förstår mamma inte att de ä rasterna han talar om – när han får stå o titta på när de dom stora pojkarna spelar fotboll.”

- Mmmmmm oooooo rrrrrr, kan Anna-Kajsa säga mej va de blir?

Anna-Kajsa vet inte om hon ska ta detta som en förolämpning eller rent av skriva det på dumhetens konto. Ska en nybörjare så här få mästra den som redan har lämnat lågstadiet?

- Jag ska tala om för dej en sak, säger hon, att allt va du kan, de har jag redan lärt mej. Och jag vill inte bli störd nu, för jag ska läsa om ståndare och pistiller – och de kan du inte förstå.

Allt är klarlagt, sakerna har fått sina rätta proportioner och de som nyss företog utflykter i det blå, har nu återigen förankrats på terra firma.

- Vilket är egentligen märkvärdigast av allt, mamma? undrar Anna-Kajsa efter en stund.
- Det märkvärdigaste av allt. Ä de kanske blommorna du läser om?

– De ä väl märkvärdigt att alla blommor är lika vackra, för en del är vackra inuti och andra utanpå.

– Ja, du, så kan det vara med människor också, en del ä så vackra att se på och en del har så mycke vackert inombords, vackra tankar o sånt.

– Kanske allting har nåt vackert, mamma.

– Ja-a, jag tror de.

– Mamma, de märkvärdigaste, de ä nog – de ä *allting*.

Medan Anna-Kajsa och mamma ytterligare fördjupar sig i betraktelser över alltings märkvärdighet, börjar Elisabeth, som varande familjens tankenötknäppare, lägga sig i samtalet.

– Om de ä nån som vill veta va som ä de märkvärdigaste, så kan jag tala om, att de ä *modern konst*.

– Du förstår dej väl inte på den.

– De gör ja väl om ja vill. Mamma, om de står att en tavla ska föreställa en sovande kvinna men den inte föreställer en sovande kvinna – är inte de det märkvärdigaste av allt ...

– Mmmmmmm oooooo rrrrrr, m-o-r ...

Repetition

Medan den vuxna delen av familjen sitter fast i bekymmer för morgondagen och mest ägnar sina tankar åt vad timligt är, har en märkbar förändring börjat ske med barnen.

Man repeterar.

Vackra talesätt och högstämda yttranden droppar ut ur deras små munnar. Man har lagt bort att skutta och hoppa, man skrider eller seglar fram, lyssnar, spejar och trippar fram på tårna. Tiden är inne för höstterminens avslutning. Guldpapersstjärnor och glitterremсор, mormorsnattlinnen och trådslitna tyllgardiner plockar fram och fyller luften med poesi – ger inspiration och lyftning åt barnasinnet.

”De kinesiska kommunisterna som myllrar fram genom Tokschonbräschen, inledde på ...”, pappa avbryter läsningen, då han plötsligt blir varse en ljusgestalt i skinande vita kläder stå vid hans sida. Han petar upp glasögonen i pannan, ser roat på gestalten och frågar respektlöst: ”Hm, vad ska nu de här betyda?”

Andeväsendet, nyss försjunket i tankar, ser nu milt på människostackaren som sitter där så insnärjd i det timliga. Det gör en beskyddande rörelse med armarna och talar sålunda: ”Gråt inte vackre gosse, fastän du vilse drog, fastän det blev så hemskt inunder linden.”

Efter att har frambragt dessa trösterika ord svävar älvdrottningen vidare, gör några vingsvep med armarna och framandas ur djupet av sitt hjärta: ”Hvi suckar det så tungt uti skogen?”

– Elisabeth, rör inte så mycke på armarna för då syns alla hålena på slöjan, råder en på scenen just inträdande tomte, vilken försätter stämningen på ett mer hemmavant plan genom att käckt och tomterejält utropa: ”Go’kväll i stugan far och mor!”

– Mamma. Bobo övar inte, han bara leker, klagas det.

– Ska han också?

– Ja-a, han ska också medverka.

– Äsch, knasigt, säger Bobo, som för tillfället är sysselsatt med att sparka boll på tamburgolvet.

Nils-Ivar, Mamma och Anna-Kajsa

– Vad ska han göra då?

– Äsch, knasigt.

Hans små nävar är definitivt fastgjorda i byxfickorna, armbågarna fladdrar lite och de spåda axlarna guppar upp och ned när han gigger och lattjar med bollen.

– Ska du sjunga? Tala om för mamma.

– Äsch, jag ska bara – han vänder bort huvudet, döljer en liten rodnad och säger liksom i förbigående – ska bara dansa med en tjej.

Att följa med sin tid

– Var nu duktiga när mamma är borta och kom ihåg att lägga er i tid.

– Jamen mamma, vi får väl leka färdigt först.

Anna-Kajsa och Bobo bligar på mamma och inlägger i sin till synes så rimliga begäran ett stänk av undergivenhet och barnafromhet. Men bakom det troskyldigt blåögda gonar sig filuren.

– Visst kära barn, visst får ni leka färd. . . nej, hör ni ungar, ni får visst inte leka färdigt, för då blir ni aldrig färdiga.

– Mamma behöver inte vara orolig, jag ska nog peta ungarna i säng, för jag vill själv ha lite lugn och ro i kväll, upplyser Elisabeth när hon kliver ut i tamburen för att under några minuter ägna sig åt mor och syskon. En air av den kolorerade veckopressen omsluter barnet, då hon, iförd slalombyxor vars midjebälte är åtdraget till bristningsgränsen tar några lagom sportiga kliv bland pjäxor och gummistövlar.

– Hm, men du ska väl också gå och lägga dig?

– Nja, jag tänkte bara göra några skisser först, säger hon och anlägger minen av idérik modetecknarska – men mamma, tillägger hon, va gör man egentligen på kafferep?

– Man dricker kaffe och äter bullar och stickar koftor åt barnen.

– Hö-ö-ö-ö, varför går mamma inte på kocktjallpartyer i stället?

– Va gör man där då?

– Dricker kocktjall förstås och äter nåt skojigt på pinnar – en prinskorv eller en vindruva eller nåt liknande – och man får göra precis som man vill, har man inte lust att hälsa så slipper man.

– Du pratar så mycket dumt.

– De gör jag väl inte. Jag tycker bara att mamma ska följa med sin tid, de försöker åtminstone jag att göra . . .

– Tycker du verkligen att den där tidningen är så märkvärdig?

– Tidningen – hur kan mamma veta?

- Du är ju inte du – du är ju istället en utklippt pappersdocka, som du står och pratar.
- Så mamma säger – jag är väl jag?
- Jag ä inte så säker på att du var det nyss.
- Nä mamma, de var inget skoj de där – men man ska väl i alla fall följa med sin tid?
- De ä klart man ska, men man kan väl hitta på nåt själv också.
- Menar – menar mamma att jag också kan vara med och bestämma hur de ska va?
- Ja visst.
- Hö-ö-ö, kom Anna-Kajsa och Bobo kom så tar vi och leker nåt kul.
- Men glöm inte lägga er i tid.
- Nädå, vi ska bara leka färdigt först.

Man är väl en snajdare

- Mamma, jag kan väl inte ha såna byxor på mej, då tror dom att vi tror att de ä sönda.
- Men dom andra är ju trasiga.
- Mamma kan väl laga dom.
- Dom går inte att laga hur många gånger som helst. Och förresten ä dom alldeles för små, se hur de stramar över magen.
- Äsch, de ä väl bara bra, då blåser dom ju inte av mej.
- Tyst och gör som jag säger.
- Bu-u-uh mamma-a-a inga snajdare går omkring i söndagsbyxor.
- Ä du en snajdare då, Bobo?
- Jag tänker bli, förstår väl mamma . . . buuuuuh.
- Hm, kom hit med byxorna unge, så ska jag se om jag kan laga dom.

Bobo står och hänger över symaskinen och tittar på hur mamma klipper ur de sönderslitna byxknäna och syr fast stora skylande lappar över hålen. Medan arbetet fortskrider vaknar så småningom hos honom ett behov att visa mamma sin tacksamhet. Som pojkvärdigheten ej tillåter några ömhetsbetygelser i form av kyssar eller kramar får man hitta på andra uttrycksmedel. Man kunde ju förstås inviga mamma i knepena och greppena – eller varför inte i all välvilja visa sina armmuskler. Med nonchalant viktighet kavlar han upp tröjärmen, knyter näven och spänner till.

- Känn – känn, mamma, flämtar han.
- Jaja, men sluta nu, du ä ju alldeles blårod i ansiktet.
- Kommer de nån, förstår mamma, då klipper jag bara tillén, ja-a de gör jag. Vänta ska jag lära mamma nåra fina grepp . . .

När Bobo efter en stund, iförd sina nylappade snajdarbyxor, går omkring på gårdsplanen och slår med en bandyklubba är han återigen uppfylld av trygghet och självtillit. Och prylarna, d.v.s. stålträdsnystanen, de elektriska strömbrytarna, hartsbiten och bröstsockerklumpen, ligger som vanligt i gott förvar nere i byxfickorna.

En snajdare

Han börjar träna. Läger bollen tillrätta, gropar undan lite snö, mjukar upp knäna, gör några svep med klubban i luften, måttar, klipper inte till riktigt än – men nu – nu (just när ett par av de stora grabbarna sveper förbi) drämmer han till med bollen – tjohej.

– Skapligt pysen.

Det kom som en stöt. Han blir alldeles het om öronen. Oerhört fattad hämtar tillbaka bollen och bereder sig på en ny fullträff. Man är väl en snajdare. Det är ingenting att göra åt saken.

Motorminded

– Tänk att mamma törs lämna Bobo ensam hemma så här.
– Alla måste lära sig vara ensamma ibland ser du, och förresten så är han inte rädd av sig och inte tänder han eld på huset heller.

– Kan väl hända, men han äter upp alla bullarna i brödburken och så möblerar han om.

– Möblerar om?

– Ja-a. Allt som vi har ä en buss nu – titta här ska mamma se, säger Anna-Kajsa och öppnar en dörr på vid gavel.

– Men Bobo . . .

Nästan allt är en buss. Stolar, två och två, står uppradade mitt på golvet. Golvlampor och piskkäppar uppbär busstaket, en trasmatta, medan en av familjens morgonrockar nörtorftigt täcker ”motorn”, vilken består av diverse hopplock, från notställ och diskställ till dockvagnar och stryckjärns-sladdar.

– Men Bobo, vem har lovat dej att göra så här, säger mamma och ser strängt på ett par ben som ligger utsträckta på golvet – resten av pojken befinner sig någonstans i motorns inandöme. Han reparerar.

– Tja, ä de nån som ska med till Mockfjärd nu så ä de bara att kliva upp, säger han. Hasar fram och drar på sig en skärmmössa.

– Hör du Bobo, vem har lovat . . .

– Äsch, jag satt bara här och tänkte och så blev det så här.

– Men bullarna då, undrar Anna-Kajsa.

– Äsch, jag tog en bulle å sen en till å sen vart dom slut – men de ä bara för att mamma bakar så goda bullar.

Det sista lilla påståendet uttalar han i ett för situationen väl avpassat tonläge och bligar på mamma som på något högst dyrkansvärt.

– Hm, de där bullarna var väl inte så farligt – men möblerna är du snäll och sätter på sin plats ögonblickligen.

– Men ska mamma inte följa med till Mockfjärd först?

– Va var det jag sa, varenda sak på sin plats.

Under mammas stränga och Anna-Kajsas lite skadeglada

överinseende försätts den överdådige busschauffören, alltunder det han demolerar sitt verk, åter på plats, d.v.s. han blir lillminstingen igen, i behov av eftersyn och tillsägelser.

Amatörfoto

Nils-Ivar, Elisabeth, Anna-Kajsa och pappa Sten

En sak är dock uppenbar, de oförstående vet inte mycke om motorer. Alltid kan man imponera med något. Som ett sista trumfess kastar han fram: "Om mamma hade varit lite snällare, så skulle jag ha visat kardanen."

Mamma (lite mildare)

– Låt mej få se den nu då.

– Nä-ä, nu har jag redan satt undan strykbrädan.

Små problem

Det mörknar alltmer. Regnglopet klickar mot svartblanka fönsterrutor, varigenom ingen utblick ges, endast en dunkel reflex av det upplysta rummets interiör. Mamma går alldeles intill fönstret men skönjer ingenting annat än Anna-Kajsas spegelbild där hon står på en stol och jojo-ar.

Var håller ungen hus? Minstingen har varit osynlig sedan flera timmar. Man har ropat och ropat, skickat ut spaningspatrull efter honom men utan resultat.

Äntligen får mamma till sin stora lättnad höra en liten nybörjarvissling, ett klafsande av gummistövlar och så står han där, våt och lerig.

– Ska mamma ropa på mej när jag står och tittar på grävskopan, är det enda han kan säga.

Det där med familjelivet och dess plikter har börjat irritera det lilla barnet. Man stör hans uteliv. Att bli inropad så där, när man är med i vägarbetet, när man står med andra och tänker hur det ska bli, förstår sig på, spottar i sanden och säger att allt tar nog sin tid – då behöva lämna denna kärva härlighet och kopplas om till ett vekare inomhusliv, det är hårt.

– Du vet ju att du ska komma hem när de blir mörkt, säger mamma.

– Och de ä din tur att duka idag, fortsätter Anna-Kajsa, familjens lilla vakthållerska kring det rätt-ska-vara-rätt-inrutade.

Nu tror dom inte att han kan klara sig i mörkret heller. Han skulle kunna vara ute hela natten, ja, han skulle kunna ge sej iväg när som helst, klara sej på egen hand. Men de ä morsan – morsan som han måste ta hand om, morsan som inte kan slå i spikar eller fixa nåt elektriskt, . . .

– Tänk Bobo, att du förstår dej på vägarbete, säger mamma och inlägger en försvarlig portion beundran i tonfallet, varpå barnet strax blir lättmanövrerat.

Mamma och Anna-Kajsa småpratar medan Bobo dukar, ja d.v.s. han singlar ut servisen över bordduken och låter varje arbetsmoment åtföljas av en stilla vissling. Här var

det tallrikar *hou-itt*, glas *hou-itt*, brödkorg *hou-itt* o.s.v.

– Har mamma märkt att Elisabeth har blivit mallig sen hon börja me engelska, undrar Anna-Kajsa.

– De är väl för att hon kan så lite än.

– Går de malliga över sen då när hon kan mer?

– Jaa, de tror jag nog.

– Ä dom som kan minst malligast?

– Ibland så.

Anna-Kajsa gör ett stilla och ordlöst konstaterande av faktum när hon betraktar Bobo där han står så viktig en bra bit ifrån matbordet och singlar iväg familjens serviettväskor till de respektive kuverten.

– *Hou-itt, hou-itt, hou-itt.*

Sedan anländer Elisabeth – med vidhängande portfölj och jojo. Lite smått lärdomstyngd kastar hon en förströdd blick åt sina anhöriga och blixtrar välvilligt: ”Godivning evriboddi!”

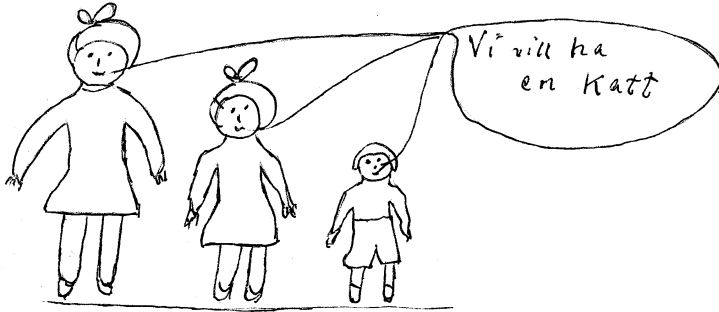

Amatörfoto

Hela familjen

KATTEN GULLANS LIV OCH LEVERNE

Ritad och berättad för Nils-Ivar av mamma

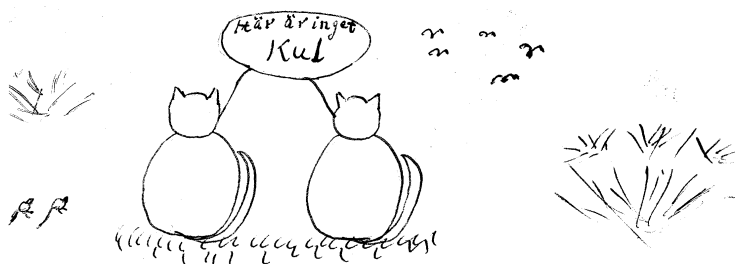

Det var en gång tre små barn, som så gärna ville ha en katt. Då gick de till sin mamma och sa: "Snälla mamma, får vi köpa en katt." Deras mamma gav dem fem öre, och för det gick de och köpte en katt i Yttermora. Barnen heter Elisabeth, Anna-Kajsa och Nils-Ivar. Katten döpte de till Gullan, fastän det är en pojkkatt. När Gullan kom hem, fick han slicka i sig grädde. Sedan ville han sitta i någons knä. Det var ingen som ville ha Gullan i knäet, för han hade inte lärt sig dra in klorna än. När pappa kom hem sa han: "Vad ska vi ha den där ulltofsen till?"

– Det är min bästa vän, sa Nils-Ivar.

På nätterna ville inte Gullan vara ensam. Han ville sova hos någon av barnen. Då brukade han krypa ner långt under täcket i någons säng för att gömma sig för mamma, som hade bestämt att Gullan skulle sova på sin egen kudde. På kvällarna fick barnen och Gullan mjölk. Sedan fick de gå och lägga sig. Pappa och mamma måste sedan hjälpas åt att leta fram Gullan ur någon säng. Barnen talade aldrig om var hon hade lagt sig.

När Gullan blev lite större, längtade han efter äventyr. Han gick då och hämtade sin tvillingbror Tusse, som bodde i Brukshandeln. Sedan gick de tillsammans ner i dalen. Första gången de gick ner i dalen var de förfärligt rädda bå-

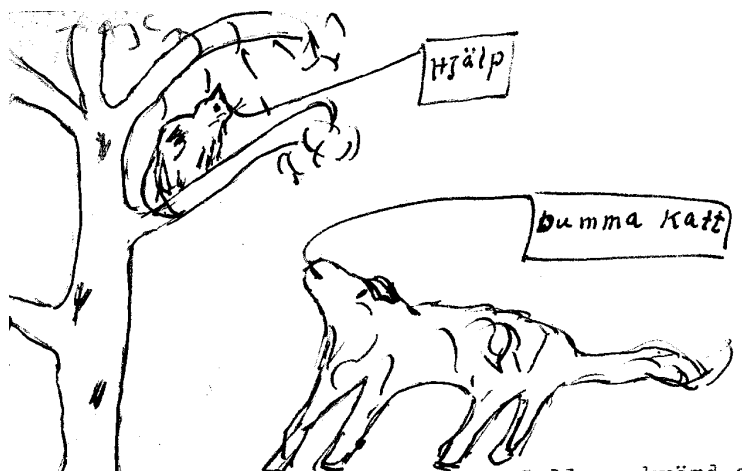
da två, men de sa ingenting, för de ville visa sig modiga. De vågade sig inte ända fram till rävboen utan gick istället och krafsade i några råtthål. Men råttorna var vana att bli jagade av stora vildkatter, så de blev inte alls rädda för de där små kattpojkar, Gullan och Tusse. Gullan och Tusse försökte sig sedan på att jaga fåglar, men det gick ännu sämre. De var lika dumma båda två och trodde att de kunde hoppa efter fåglarna, som kunde flyga så högt de ville. "Oittt oittt oittt" retades fåglarna. "Vif vif vif" hånade råttorna. Gullan tyckte inte att det var något roligt och inte Tusse heller, så de gick slokörade hem igen.

Men nästa gång de kom till dalen råkade de i slagsmål med några vildkatter, och då blev det strax lite trevligare.

En dag blev Gullan skrämmd av en stor hund, så hon klättrade upp i ett träd för att skydda sig. Men när hunden hade gett sig iväg och Gullan skulle klättra ner igen så tordes hon inte det. Gullan satt där och jamade och barnen försökte att hjälpa honom, men det gick inte. De fick vänta tills pappa kom hem från bruket. Då lyfte han ner Gullan.

Det är pappa och Gullan, som först vaknar på morgnarna. Alla de andra sover i sina sängar, tills det har hunnit bli varmt i huset. Gullan brukar följa med pappa ner i källaren och elda. Då säger pappa: "Jaså, du Gullan". "Miau", säger Gullan. "Håhåja", säger pappa. "Miau", säger Gullan.

Sedan går Gullan ut och gräver en grop i marken – och sedan krafsar hon igen gropen. När hon kommer in igen får hon en köttbulle av pappa. När Gullan har ätit och tvättat

sig riktigt fin, går hon upp till barnen och slickar dem i håret, för hon vill att de ska se trevliga och nyslickade ut, när de kommer till skolan.

En dag sa Gullan till mamma: "Miiiiiaaauuuuu". Då förstod mamma, att Gullan ville, att mamma skulle köra fram bilen och åka till stan och köpa strömming. Det gjorde mamma. När hon kom hem igen, satt Gullan vid grinden och väntade. När Gullan hade ätit upp all strömmingen, gick han in i vardagsrummet och lade sig på den bästa soffan och somnade.